

Om pronomener og referanse.

En kontrastiv semantisk studie av russisk og norsk.

Natalya Issaeva

Masteroppgave i teoretisk lingvistik skrevet ved Universitetet i Oslo,
instituttet for lingvistiske og nordiske studier (lingvistik)

Oslo 2006

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse	2
Sammendrag	4
Disposisjon	5
Kapittel 1. Referanse og anaforiske relasjoner. Introduksjon	7
1.1 Hva er referanse?	7
1.2 Referanse i Montague Grammar	8
1.3 Betydning og tolkning	9
1.4 Noen spesielle tilfeller av nominalfrasetolkning	10
1.4.1 Nakne nominaler i norsk	10
1.4.2. Genitivmarkerte NPer i negasjonssetninger i russisk	11
1.5 Nominalfrasetolkning og pronominal anafor	11
1.6 Et kontrastivt studium av 3. person pronomen i norsk og russisk	12
1.6.1 Pronomen og NP med forskjellige referenter	13
1.6.2 Pronomen med ikke-refererende NPer	13
1.7 Datagrunnlag	16
Kapittel 2. Teoretisk ramme for semantisk tolkning av nominalfraser	17
2.1 Montagues intensjonale logikk og semantiske typer	17
2.2 Nominalfrasetolkning og forskjellige verdener	18
2.3 Referanse og forestilling om mulige verdener	20
2.4 Ekstensjonale og intensjonale kontekster	21
2.5 Tolkningen av nominalfraser som generaliserte kvantorer	22
Kapittel 3. Nominalfrasetolkning i norsk og russisk	25
3.1 Nominalfrasetolkning som en generalisert kvantor i norsk og russisk	25
3.1.1 Norsk	25
3.1.2 Russisk	26
3.2 Determinanter og presupposisjonsinnhold	27
3.2.1 Svake og sterke NPer	28
3.3 Tolkning av presupposisjonsinnholdet til NPer i russisk	28
3.3.1 Informasjonsstruktur	29
3.3.2 Argumenter i genitiv vs. argumenter i akkusativ kasus	29
3.4 Nominalfrasetolkning som egenskap-denoterende	31
3.4.1 Intensjonale verb og objekter av en "property" type	32
3.4.2 Andre tilfeller når en svak NP kan få en tolkning som en "property" type	34
3.4.3 Nakne Nominaler i norsk og mulige typeskift	35
3.4.4 Mulige typeskift til en "property" type for NP-argumenter i Gen i eksistenssetninger og ved transitive verb med nektelse i russisk	36
3.4.4.1 Nominativ-akkusativ/genitiv alternasjon i russisk ved transitive verb med nektelse	36
3.4.4.2 Deklarative vs. eksistenssetninger	37
3.4.4.3 Perspektivisk senter som presupposisjonskilde	38
3.4.4.4 Mulige typeskift for argumenter i GenNeg og ved transitive verb med nektelse	39
3.4.4.5 Presupponerte/definitte NPer i GenNeg	42
Kapittel 4. Pronomen og referanse	45
4.1 Anaforiske relasjoner	45
4.2 Tredjeperson pronomen. Karakteristiske trekk	46
4.3 Uproblematisk 3. person pronomen	46
4.4 Problematiske anaforiske relasjoner mellom pronomen og antesedent	47
4.4.1 "Pronouns of laziness"	47

4.4.2 Anaforer med "intentional identity"	49
Kapittel 5. Anaforisk og ikke-anaforisk bruk av 3. person pronomen i norsk	51
5.1 Tredje person pronomener i norsk med nominal antesedent.....	51
5.2 "Pay-check"-pronomener i norsk	53
5.3 Pronomenet "den/det" i intensjonale kontekster i norsk	57
5.4 Oppsummering av kapitlet	58
Kapittel 6. Problematisk bruk av 3. person pronomen i russisk.....	60
6.1 Den anaforiske tredje person pronomen i russisk	60
6.2 To typer anaforiske pronomener i russisk. 3. person pronomen vs. pronomen "eto"	61
6.3 Pronomenet "eto" og 3. person pronomen i russisk i intensjonale kontekster.....	63
6.4 Tredje person pronomener i predikativ funksjon	65
6.5 Tredje person pronomen og pronomen "eto" i predikative og spesifikasjons setninger	67
6.5.1 Tredje person pronomen i predikative setninger	68
6.5.2 Pronomen "eto" i spesifikasjonssetninger.....	69
6.5.3 Referensielle egenskaper av antesedentfrasen for pronomen i spesifikasjons/predikative setninger	70
6.5.4 Tredje person pronomen vs. pronomenet "eto". Oppsummering.....	71
6.6 Tredje person pronomen i predikativ funksjon vs. referensielt 3. person pronomen.....	72
6.7 Tredje person pronomenet i ikke-eksistens kontekst	75
6.7.1 Antesedenter for pronomenet er presupponerte NPer i GenNeg.....	75
6.7.2 Tredje person pronomenet med ikke-presupponerte NPer i GenNeg	76
6.8 Intensjonal anafor i russisk.....	79
6.9 Pronomen i "pay-check"-setninger i russisk	79
6.10 Oppsummering av kapitlet	83
Kapittel 7. Konklusjon	85
Litteraturliste	88

Sammendrag

Et studium av pronominala anaforer er først og fremst et studium av relasjoner som holder mellom pronomen og den frasen som pronomenen peker tilbake til. Den sentrale problemstillingen for en semantisk teori om pronominala anaforer er å definere og forklare tre viktige aspekter ved disse relasjonene:

1. Betydning av frasen som pronomenen peker tilbake til.
2. Betydning av pronomenet selv.
3. Hva slags forhold disse har mellom seg.

Alle de tre nevnte aspektene er tett knyttet til fenomenet referanse som handler om forholdet mellom språket og virkeligheten. For å kunne definere betydningen av et språklig uttrykk, må man kunne definere referansen til dette uttrykket.

Tradisjonelt blir anaforiske pronomen definert som refererende uttrykk, med dette menes at pronomenet har en referent i den fysiske verden og den samme referenten har nominalfrasen som pronomenet står i relasjon til. De tilfellene hvor pronomenen ikke passer inn i definisjonen ovenfor, blir ofte karakterisert som avvikende eller problematiske.

Slike tilfeller har vært en inspirasjon for en rekke semantiske teorier som prøver å finne en adekvat analyse av disse. De fleste av disse teoriene baserer seg på et studium av germanske språk, hovedsakelig engelsk.

Målet med denne oppgaven er å gi en beskrivelse og en semantisk analyse av enkelte tilfeller av pronominala anaforer i språkene norsk og russisk, som er problematiske for den tradisjonelle forståelsen av referanse og anaforiske relasjoner.

Jeg har valgt en kontrastiv tilnærming for diskusjonen av de problematiske tilfellene. Norsk og russisk er to ganske forskjellige språk også når det gjelder bruk av pronomen og ikke minst tredje person pronomen som blir primært diskutert i denne oppgaven. Det er intet en-til-en forhold mellom bruk av 3. person pronomen i norsk og russisk. I det norske pronomensystemet finnes det to former av upersonlige 3. person pronomen: pronomener ”den/det/disse” som kongruerer grammatisk med antesedentnominalfrasen og det ikke-kongruerende nøytrumspronomenet ”det”. De to typene brukes henholdsvis for pronominalisering av refererende og ikke-refererende nominalfraser. De førstnevnte blir derfor karakterisert som anaforiske, og det andre som ikke-anaforiske pronomener. Det russiske pronomensystemet har to typer anaforiske pronomen: 3. person anaforiske pronomen og pronomenet ”eto” (”det”), som er en nøytrumsform av det demonstrative pronomenet ”etot/eta/eti” (”denne/dette/disse”). Pronomenet ”eto” blir ofte oversatt med det norske

nøytrumspronomenet ”det”, men disse er på ingen måte identiske. I denne oppgaven vil jeg diskutere en rekke eksempler som viser at pronomenet ”eto” som regel anvendes referensielt og uten en klar nominal antesedent. På sin side representerer de russiske 3. person anaforiske pronomen et avvik fra den tradisjonelle definisjonen av anaforiske pronomen. Den kan anvendes i ikke-referensielle funksjoner og med ikke-referensielle antesedenter. Hvordan kan et slik avvik forklares?

Hensikten med denne oppgaven er ikke å besvare dette spørsmålet, for det ville innebære et mye mer omfattende forskningsarbeid enn en mastergradoppgave kan inneholde, inkludert en revurdering av den tradisjonelle teorien om anaforiske relasjoner i forhold til russisk språk. Isteden skal jeg diskutere følgende spørsmål:

1. Hva slags pronomen brukes i norsk og russisk for å pronominalisere refererende og ikke-refererende NPer.
2. Hva slags relasjoner mellom pronomen og NPer i begge språkene kan karakteriseres som problematiske for den tradisjonelle forståelsen av anaforiske relasjoner.
3. Hvordan kan slike problematiske relasjoner mellom pronomen og NPer beskrives ved hjelp av et konkret teoretisk rammeverk – tolkningen av nominalfraser på grensesnittet mellom syntaks og semantikk innefor tradisjonen av Montagues modellteoretiske tilnærming.

Videre kommer jeg ikke til å besvare spørsmålet om hvorfor det norske og det russiske pronomensystemet er forskjellig. Isteden skal jeg gi en semantisk analyse av samme parallelle eksempler i begge språkene for å se om det ene språket kan bidra til forståelsen av det samme fenomenet i det andre språket.

Disposisjon

I det første introduksjonskapitlet vil jeg gi en mer detaljert innføring i de sentrale begrepene og problemstillingene i denne oppgaven.

Kapitlene 2 og 3 gir en kort innføring i den teoretiske tilnærmingen som jeg har valgt for denne oppgaven, nemlig en nominalfrasetolkning i tradisjonen av Montagues modellteori. I kapittel 2 vil jeg i tillegg introdusere et system av typer som brukes i Montagues modell for å formalisere lingvistiske uttrykk i naturlige språk. Jeg skal også innføre en viktig distinksjon som Montague Grammar opererer med for å tolke nominalfrasebetydning: distinksjonen

mellom ekstensjonen og intensjonen til lingvistiske uttrykk. I rammeverket av Montagues Grammar får alle nominalargumenter en og samme tolkning som en refererende type som har betegnelsen ”en generalisert kvantor”. I kapittel 3 skal jeg drøfte et alternativt forslag til nominalfrasetolkning i visse kontekster som er relevant for to spesielle tilfeller: (i) tolkning av nakne nominaler i norsk og (ii) tolkning av subjekt- og objektargumenter markert med genitiv kasus i negasjonssetninger i russisk. Jeg vil støtte meg til forskningsarbeid som har blitt gjort på dette feltet i de siste årene, hvor det ble argumentert for at nominalfraser i tilfellene (i) og (ii) kan tolkes som ikke-refererende ”property”-denoterende type.

I kapitlene 4, 5 og 6 skal jeg granske relasjoner mellom pronomen og nominalfraser som tradisjonelt blir kalt antesedent. Jeg skal drøfte nærmere en semantisk tolkning av både pronomen og nominalfraser i tilfellene som representerer et problem for den tradisjonelle forståelsen av anaforiske relasjoner, som er hovedsakelig av to typer:

- i. NP og pronomen har forskjellige referenter, dvs. inngår ikke koreferanserelasjoner.
- ii. Pronomen er brukt ved NPer som er ikke-refererende: Nakne Nominaler i norsk og (a) NPer i predikativ funksjon og (b) argumenter i GenNeg i russisk.

I tillegg til (i) og (ii) skal jeg diskutere noen eksempler av såkalt anafor med intensjonal identitet, hvor referenter for NPer og pronomen er såkalt ”mentale objekter”. Jeg skal også drøfte relasjoner mellom pronomen og antesedent NPer i en spesiell type konstruksjoner hvor pronomener blir brukt predikativt med refererende antesedentnominalfraser.

Kapittel 1

Referanse og anaforiske relasjoner. Introduksjon

1.1 Hva er referanse?

Studium av referanse og anaforiske relasjoner er først og fremst et studium av relasjoner mellom et språk på den ene siden, og objekter i verden som blir assosiert med språklige uttrykk på den andre siden. Referanse er noe som knytter språklige uttrykk til den reelle verden. Vi bruker språket for å snakke og for å tenke om ting som er en del av den virkelige verden. Dette klarer vi å gjøre fordi språklige uttrykk, i hvert fall noen av dem, så å si, ”henger seg på” ting fra den fysiske verden.

[Def.1] **Referanse:**

”...links between language and the world – those links in virtue of which, as it is often put, words and larger linguistic units are able to refer to things in the world...”
(Kamp, Reyle 1993:13).

Ut ifra definisjonen av referanse ovenfor kan vi si at i frasen:

(1) Koppen er blå.

har det språklige uttrykket ”koppen” en referent som er en konkret gjenstand i den fysiske verden.

Begrepet referanse er tett knyttet til et annet språkfilosofisk begrep, nemlig **sannhetsverdi**. Våre tanker og ytringer om den virkelige verden kan være sanne eller usanne. De sies å være sanne hvis de reflekterer nøyaktig hvordan ting er i den virkelige verden og er ellers usanne. Frasen (1) er dermed sann hvis gjenstanden ”koppen” er virkelig blå og er ellers usann.

Det andre begrepet som er viktig når man snakker om referanse er **betydning**. Enhver semantisk teori har som mål en systematisk beskrivelse av forholdet mellom betydning og lingvistisk form. Med lingvistisk form menes det som regel grammatisk og syntaktisk form til et språklig uttrykk. Betydningen til et lingvistisk uttrykk er mer komplisert å definere. Det finnes ulike teoretiske tilnærminger som har ulike definisjoner på hva betydning er. Jeg vil

ikke diskutere dette altfor omfattende emnet her. Som et teoretisk utgangspunkt for diskusjonen av enkelte aspekter i denne oppgaven har jeg valgt et logisk system bygget opp av Richard Montague (1930-71). Det komplette formelle rammeverket for beskrivelse av fragmenter av naturlig språk, som ble utviklet av denne logikeren og filosofen har senere blitt kjent som Montague Grammar (Partee, 2006) og har blitt et utgangspunkt for mange formelle semantiske analyser.

1.2 Referanse i Montague Grammar

Montague Grammar er en teori som karakteriserer betydningen til et lingvistisk uttrykk i form av sannhetsverdi. Det å gi en setning betydning er å spesifisere den for sannhetsverdi eller mer presist, å spesifisere de nødvendige sannhetsbetingelser for denne setningen. For å kunne gjøre det må man vite hvordan den virkelige verden er. For å kunne spesifisere sannhetsverdi av setningen (1) må en gjøre en referanse til hvordan verden skulle være for at setning skal være sann, dvs. hvilken konfigurasjon av objekter i den fysiske verden ("state-of-affairs") denne setningen representerer. Betydning til en setning er avhengig ikke bare av hvordan den fysiske verden faktisk er, men også hvordan den kunne være eller hvordan den har vært osv. Videre medfører dette at sannhetsverdi av og til spesifiseres i forhold til alle slags mulige verdener ("possible worlds"). I Montagues modellteori finnes det dermed et skille mellom referanse og betydning til et lingvistisk uttrykk, som ble henholdsvis definert som uttrykkets *denotasjon* og uttrykkets *intensjon*.

Montagues teori sier at mulige verdener består av forskjellige typer objekter, som man også kan kalle "enheter" og i hver enkelt mulig verden har disse enhetene spesifikke egenskaper ("properties") og står også i spesifikke relasjoner til hverandre. Setningen (1), for eksempel, består av nominalfrasen "koppen" som refererer til en enhet i verden og som står i relasjon til en egenskap "å være blå" som er representert av predikativet "er blå".

For å kunne spesifisere sannhetsverdien for den infinite mengden av situasjoner eller mulige verdener, og for å kunne tilpasse de riktige sannhetsverdier til grammatisk velformede setninger i et naturlig språk, bygget Montague opp en logisk modell hvor syntaktisk oppbygning av en setning blir analysert i samordning med setningens semantikk. Denne strategien er også kjent som Freges Prinsipp eller "*the Principle of Compositionality*" som lyder slik:

"The meaning of the whole is a function of the meaning of the parts and their mode of combination" (Dowty, Wall, Peters 1981:8).

En slik modellteoretisk tilnærming åpner opp for forståelsen av betydningen til hvert enkelt lingvistisk uttrykk, korrelasjoner mellom betydning til forskjellige uttrykk og hvordan disse er relatert til betydningen av det hele.

I Montagues modellteori tilordnes språklige uttrykk semantiske typer. Jeg vil introdusere et system av typer i kapittel 2 i denne oppgaven, og vil ta det i bruk i analysen av de enkelte eksemplene for å kunne forstå komposisjonaliteten på syntaks-semantikk grensesnittet.

1.3 Betydning og tolkning

I en studie av forholdet mellom lingvistiske uttrykk og deres betydning er det viktig å ta hensyn til at et og samme uttrykk kan ha forskjellig betydning.

(2) Jeg leter etter en blå kopp.

Setningen (2) er tvetydig. Den kan bety at: (i) det er en blå kopp en eller annen plass som individet "jeg" leter etter. (2) kan også bety at: (ii) "jeg" leter etter en eller annen blå kopp som ikke nødvendigvis referer til en konkret enhet i verden. Det betyr at frasen "en blå kopp" kan ha to betydninger. Tvetydigheten i forståelse av (2) kommer først og fremst ikke på grunn av tvetydighet i tolkning av de enkelte lingvistiske komponentene "jeg", "leter etter", "en blå kopp" men av en spesifikk syntaktisk kombinasjon av disse, dvs. på grunn av konteksten i hvilken NPen forekommer.

E. Zimmermann (1993) kommer med et forslag til analyse av NPer som NPen "en blå kopp" i (2) som sier at i betydningen (ii) ovenfor denoterer en slik NP ikke en enhet/et individ, men en egenskap ("a property").

I kapittel 2 vil jeg gå nærmere inn på dette forslaget til tolkningen av (2) og hva slags kontekster som forårsaker den nevnte tvetydigheten.

E. Zimmermann sin analyse bidro til at det har kommet mye semantisk forskning som argumenterer for at i visse kontekster kan NPer tolkes som egenskap-denoterende. Blant annet finnes det hypoteser om at også nominalfraser i norsk og russisk kan få en slik tolkning i visse tilfeller.

1.4 Noen spesielle tilfeller av nominalfrasetolkning

I kapittel 3 vil jeg diskutere noen semantiske analyser som er sprunget ut av Montagues klassiske modellteori, og som tar for seg problematikken rundt tolkning av nominalfrasen i språk som norsk og russisk.

Formen til nominalfraser i norsk skiller seg vesentlig fra russisk. Skillet gjelder spesielt den grammatiske formen. Mens norsk hører til en språkgruppe hvor NPer blir markert for bestemt/ubestemt innhold, er det veldig vanlig at russiske NPer mangler en slik markering. I norsk er det relevant å snakke om både morfologiske determinanter, dvs. artikler og leksikalske determinanter, som for eksempel, ”noen”, ”hver”, ”alle” osv. Russisk har bare leksikalske determinanter ”kakož-to” (”noen”), ”každyj” (”hver”), ”vsje” (”alle”) osv.

Komposisjonsreglene i Montagues modellteori tillater ikke at nominaler uten determinanter står i argumentposisjon til verbet. Det er imidlertid slik at nominalfraser både i norsk og russisk bryter denne regelen i visse tilfeller.

1.4.1 Nakne nominaler i norsk

Nominalfraser i eksemplene nedenfor kalles Nakne Nominaler (NN). NN er nominalfraser med tellbare substantiver som kjerne og som opptrer uten determinanter.

- (3) Kari har bil.
- (4) De har kjøpt seg (nytt) hus.
- (5) Jeg fikk sykkel.
- (6) Jeg har bestilt time.

Nominalfraser som forekommer i argumentposisjon uten determinanter i norsk har fått oppmerksomhet i semantisk forskning i de siste årene. NN i norsk ble gransket av K. Borthen og er hovedtema for hennes doktoravhandling ”Norwegian Bare Singulars” (2003). Hun diskuterer en distinksjon mellom ”token reference” og ”type reference”. Den første er relevant for NPer som refererer til et individ. Den andre typen karakteriserer referansen for NN som vi har i eksemplene (3)–(6).

Det andre arbeidet innefor dette feltet er ”Norwegian Bare Singulars: A Note on Types and Sorts” av A. Grønn (2006). Grønn har i sin analyse valgt en type-logisk tilnærming som dessuten opererer med distinksjonen mellom referanse til typer (”types”) og referanse til sorter/slag (”sorts”). Ved hjelp av et type-logisk maskineri viser han distinksjonen mellom tre

forskjellige varianter av bruk av NN i norsk. Grønn argumenter for at NN kan brukes både som individ-denoterende og som egenskap-denoterende. Jeg skal se nærmere på disse to analysene i kapittel 3.

1.4.2. Genitivmarkerte NPer i negasjonssetninger i russisk

Russisk, som mangler bestemthetskategorien, tar i bruk andre midler for å uttrykke opposisjonen bestemt/ubestemt. Blant annet kan kasusmarkering av NPer markere opposisjonen, hvor den ene kasusen brukes med bestemte og den andre med ikke-bestemte NPer. ”Nominativ vs. Genitiv” og ”Akkusativ vs. Genitiv” i negasjonssetninger er to slike minimale par. Når en NP står i Nominativ (Nom) eller Akkusativ (Akk) signaliserer det at den er bestemt, mens når en NP er markert med Genitiv (Gen) er den ubestemt.

B. Partee og V. Borschev (2004, 2005a, 2005b) har gransket nøye problematikken rundt tolkninger av NPer, i en konstruksjon hvor nominalargumenter både i subjekt- og objektposisjoner forekommer i negasjonssetninger (GenNeg). De diskuterer ikke-refererende sider ved NPer som står i Gen i slike konstruksjoner og kommer med forslag til en semantisk analyse av disse som en egenskap-denoterende. Jeg skal gå grundigere inn på denne analysen i kapittel 3.

1.5 Nominalfrasetolkning og pronominal anafor

Problematikken rundt tolkning av ikke-refererende NPer i norsk og russisk er interessant i seg selv, men den er også meget viktig for det sentrale diskusjonsemnet i denne oppgaven, nemlig forståelsen av anaforiske relasjoner mellom 3. person pronomen og nominalfrasen som pronomenet referer tilbake til (ordet ”anafor” betyr refererende tilbake).

Tradisjonell sett karakteriseres 3. person pronomen på følgende måte:

- Pronomen i sin anaforiske bruk er avhengig av sin anaforiske *antecedent* - en nomenfrase, som introduserer individet og som anaforiske pronomenet plukker ut (Kamp, Reyle 1993). En NP kan dermed være en antecedent for pronomenet bare når den er et refererende uttrykk.
- ”A pronoun is anaphoric when it refers to some item mentioned elsewhere in discourse in which the pronoun occurs.” (Kamp, Reyle 1993:66). I de fleste teorier om pronominal anaforer karakteriseres 3. person pronomen som anaforisk og dermed som et refererende uttrykk.

- Det normale for 3. person pronomen er at det inngår i en koreferanserelasjon med sin antesedent. NPer og pronomenet korefererer hvis de har en og samme referent.

Det er ikke alltid pronomen blir brukt i overensstemmelse med disse reglene, som for eksempel, pronomenet i setningen nedenfor.

(7) Every farmer who owns a donkey, beats it.
Hver bonde som har et esel slår det.

Hva refererer pronomenet "it" til i (7) når antesedenten "a donkey" ikke refererer til noen individ i verden? Pronomenet "it" i denne engelske setningen har ingen av de tre karakteristiske trekkene som er angitt ovenfor. Verken pronomenet eller NPen kan karakteriseres som refererende uttrykk og korefererer dermed ikke med hverandre. Setningen (7) er bare et eksempel som har skapt et problem for den tradisjonelle semantiske analysen av anaforer. Setningen har inspirert mange semantiske teorier om pronominal anaforer som prøver å forklare relasjonen mellom pronomenet og antesedentfrasen i (7). Jeg skal ikke diskutere disse teoriene i oppgaven. Imidlertid vil jeg se på noen tilfeller av pronominal anafor i norsk og russisk som er også brukt i strid med reglene ovenfor.

1.6 Et kontrastivt studium av 3. person pronomen i norsk og russisk

Studium av det norske og det russiske 3. person pronomen er interessant fra et kontrastivt perspektiv. Det er ikke alltid lett å sette klare linjer mellom en og samme type pronomen og hvordan det bli brukt i disse to språkene. Hovedmålet mitt er derfor ikke en fullstendig sammenligning av 3. person pronomen i norsk og russisk. Jeg har valgt å drøfte noen "problematiske" eksempler, dvs. eksempler som ikke passer inn i den tradisjonelle forståelsen av anaforisk relasjon. Videre vil jeg holde meg til parallelle eksempler i norsk og russisk for å se om det ene språket kan bidra til forståelsen av det tilsvarende fenomenet i det andre språket.

Jeg skal granske nærmere relasjoner som holder mellom NPer og pronomen av hovedsakelig to typer:

- i. En relasjon mellom NP og pronomen hvor disse har forskjellige referenter, dvs. ikke inngår i koreferanserelasjoner.

- ii. En relasjon mellom NPer og pronomener hvor NPer er ikke-refererende: NN i norsk og (a) NPer i predikativ funksjon og (b) argumenter i GenNeg i russisk.

I tillegg til (i) og (ii) skal jeg diskutere noen eksempler av såkalt anaforer med intensjonal identitet, hvor referentene for NPen og pronomener er såkalt ”mentale objekter”. Jeg skal også drøfte relasjoner mellom pronomener og antesedent-NPen i en spesiell type konstruksjoner hvor pronomener blir brukt predikativt med refererende antesedentnominalfraser.

1.6.1 Pronomen og NP med forskjellige referenter

Setninger hvor pronomener og NP har forskjellige referenter er et interessant emne, for en kontrastiv analyse av norsk og russisk. Først og fremst fordi det ikke er noe en-til-en forhold mellom pronomener som blir brukt i norske og russiske setninger av denne typen.

- (8) Ja zametil v rabote mnogo ošibok, i ty, kažetsja tožje zametil Ø.
Jeg merket i arbeid mange feil (Gen, pl.), og du, jeg tror også merket Ø.
Jeg har lagt merke til mange feil i arbeidet og jeg tror at du også har lagt merke til noen/til det/til dem.

Som vi kan se i (8) er det forskjellige typer pronomener som er tillatt i russisk og norsk i denne type setninger. Mens det i den russiske setningen er Ø-pronomenet som blir brukt for å pronominalisere NPen, er det i den tilsvarende norske setningen tre mulige former av pronomener som det kan velges mellom avhengig av hvordan man forstår nominalfrasebetydningen. Dette og andre eksempler av denne typen vil jeg diskutere nærmere i kapittel 6.

1.6.2 Pronomen med ikke-refererende NPer

I det norske pronomensystemet skiller man mellom former av pronomener som brukes for å pronominalisere NPer med referensiell og ikke-referensiell status. Refererende NPer blir som regel pronominalisert med kongruerende former av 3. person pronomener ”det/den/disse”. Den ikke-kongruerende formen ”det” brukes for å pronominalisere NPer i begge tall og alle tre genus når de er ikke-refererende uttrykk. Eksemplene (9) og (10) illustrerer denne forskjellen.

- (9) A: Har du sett sykkelen min? B: Ja, den står der borte.
(10) Jeg har ikke sykkel, men ønsker meg det.

I setningen (10) kan også pronominalformen ”en” erstatte NPen:

(10') Jeg har ikke sykkel, men ønsker meg en.

Den siste bruken av pronomenet tilsvarer det engelske pronomenet "one", som tradisjonelt blir kalt "*a pronoun of laziness*" (Geach 1962). Grunnen til at noen pronomen fikk karakteristikken som "a pronoun of laziness" eller dovenskaps pronomen er at disse blir brukt for å unngå en leksikalsk repetisjon av sin antesedent. For eksempel, pronomenet "en" i (10) blir brukt for å unngå gjentagelsen av NPen "sykkel".

(10'') Jeg har ikke sykkel, men ønsker meg sykkel.

I russisk finnes det ikke noe pronomen tilsvarende det norske "en/et" eller det engelske "one". Både setningen (10) og (10'') oversettes til russisk med et 3. person pronomen som kongruerer i kjønn og tall med NPen.

(11) U menja net velosipeda,
Hos meg NEG sykkel (Gen, sing, mask) ,
no ja hoču ego zavesti.
men jeg ønsker ham (Akk, sing, mask) få.
Jeg har ikke sykkel, men ønsker meg en/det.

Elena Padučeva i sin bok "Vyskazyvanie i ego sootnesennost' s dejstvitel'nost'ju" (1985) tilskriver 3. person pronomen "ego" til klassen av "pronouns of laziness" og sier at det brukes i (11) for å unngå repetisjon av NPen. Ifølge Padučeva, hører også pronomen som blir brukt predikativt med NPer i predikativ funksjon til denne klassen, som i (12).

(12) On hotel stat' letčikom, i stal im. (Padučeva 1985:149)
Han ville bli flyger (Inst, sing., mask.), og ble ham (Inst, sing., mask.).
Han ville bli flyger og han ble det.

Det som er felles for setningene (11) og (12) er at NPen i begge tilfellene er ikke-refererende. I (11) er NPen "velosipeda" et subjektargument markert med genitiv kasus i negasjonssetningen. I (12) er NPen brukt i predikativ funksjon. I begge eksemplene blir NPen pronominalisert med det anaforske 3. person pronomen, som er helt umulig i et språk som norsk, som bruker ikke-kongruerende formen "det" for slike tilfeller. Hvordan er det mulig i russisk at 3. person anaforske pronomen blir brukt ikke-referensielt?

Dette spørsmålet prøver den danske språkforsker Jens Nørgård-Sørensen å besvare i en rekke artikler om dette fenomenet i russiske og andre slaviske språk (1998, 2002a, 2002b). Nørgård-Sørensen opererer med en distinksjon mellom to referansenivåer: et diskursreferensielt nivå og et tekstverdensenferensielt nivå.

*”Et **diskurselement** er en imaginær entitet som er genstand for oppmerksomhet, men som (endu) ikke indgår i nogen af de situationer som diskursens ytringer refererer til.”* (Nørgård-Sørensen 2002b:159)

*”...et **tekstverdenselement**, forstået som en entitet der presenteres som værende til stede i mindst en af de situationer som benævnes af ytringerne i diskursen.”* (Nørgård-Sørensen 2002b:159).

I et slik begrepsapparat kan referanse forstås som en utpeking av enten et diskurselement eller et tekstverdenselement, som i tradisjonelle referanseteorier tilsvarer henholdsvis ikke-refererende og refererende uttrykk. NPer som er markert med genitiv kasus i negasjonssetninger (NPen ”velosipeda” i (11)) og NPer i predikativ funksjon (NPen ”letčikom” i (12)) benevner elementer på diskursnivå. Nørgård-Sørensen argumenterer videre at denne distinksjonen mellom referensielle nivåer er relevant for forståelsen av bruk av to anaforiske pronomener i russisk, 3. person pronomen og en nøytrumsform av det demonstrative pronomenet ”eto”. Ifølge Nørgård-Sørensen har 3. person pronomen i russisk et bredere referansedomene enn pronomenet ”eto”, fordi det førstnevnte kan referere til diskurselementer og tekstverdenselementer, mens det sistnevnte bare kan referere til tekstverdenselementer. Pronomen så å si arver referensielle egenskaper av sine antesedenter og hører dermed til elementer av diskursverden når det er brukt med ikke-refererende antesedent NPer som i (11) og (12) og blir karakterisert som elementer av tekstverden når er brukt referensielt..

Eksemplene og argumentasjonen til både Padučeva og Nørgård-Sørensen har vært en inspirasjon for meg i forståelsen av problematikken rundt ikke-referensiell bruk av anaforiske pronomener i russisk. Jeg har valgt en annen teoretisk tilnærming for å forklare mekanismene som gjelder i slike tilfeller, nemlig en nominalfrasetolkning innefor Montagues modellteoretiske rammeverk og skal diskutere hvordan relasjoner mellom ikke-refererende NPer og pronomener i russisk kan forklares innenfor dette rammeverket i kapittel 6.

1.7 Datagrunnlag

Det er tre typer kilder for eksemplene i denne oppgaven:

- i. Forskningslitteratur. Det blir angitt referanse til kilden det relevante eksempelet er tatt fra.
- ii. Søkemotoren Yandex (en russisk søkemotor tilsvarende Google): disse er autentiske russiske eksempler som er funnet på nettet. Jeg markerer at disse er funnet på Yandex.
- iii. Introspeksjon: dette er eksempel som jeg har laget selv for å få tydeligere fram poenget i diskusjonen. Disse er ikke markert på noe spesiell måte.

Kapittel 2

Teoretisk ramme for semantisk tolkning av nominalfraser

2.1 Montagues intensionale logikk og semantiske typer

Montagues intensional logikk (IL) presenterer et rikt system av semantiske typer som gjør det lettere å formalisere over en uendelig mengde av språklige uttrykk i naturlig språk ("natural language"). IL er et logikkspråk som er konstruert i form av abstrakte matematiske modeller. Disse modellene representerer ting i den virkelige verden ("states-of-affairs") som setter opp semantiske verdier til språklige uttrykk. Disse semantiske verdier blir betegnet som *denotasjoner* for språklige uttrykk.

Montagues IL modell er bygget opp rundt *Freges komposisjonsprinsipp*: "*The meaning of a whole is a function of the meanings of the parts and their mode of syntactic combination.*" (Dowty, Wall, Peters 1981:8) Denotasjonen av et kompleks uttrykk er komponert fra denotasjonen av delene og er avhengig av hvordan de siste er syntaktisk komponert. På samme måten som et språklig uttrykk tilhører en eller annen syntaktisk kategori, tilhører det også en semantisk type avhengig av hva slags denotasjonsdomene dette uttrykket denoterer. Montague introduserer et rikt system av semantiske typer som tilsvarer syntaktiske kategorier for diverse uttrykker i logikkspråket men blir referert til som semantiske typer siden IL er først og fremst et redskap for semantisk tolkning av naturlig språk.

Vi finner følgende typer i IL:

Tabell 1. Semantiske typer.

Type	Navn	Språklige kategorier	Språklige uttrykk
<e>	individ/enhet	navn, pronomener	<i>Kari</i> <i>Universitet</i> <i>i</i> <i>Oslo</i> <i>han, hun, den,</i> <i>det osv.</i>

<t>	sannhetsverdi	setninger	<i>Kari ler.</i>
<et>	”property”	intransitive verb, NPer, APer	<i>Per leser. Han er trøtt. Per er lærer.</i>
<e,et>	relasjon mellom individer	transitive verb, NPer	<i>Per liker Kari. mannens bil</i>
<et,t>	generalisert kvantor	kvantifiserte NPer	<i>En student Studenten Alle/mange/noen få studenter</i>

De to første typene i tabellen 1 er såkalt enkelte eller ikke-funksjons type og denoterer en konstant størrelse: uttrykk av type <e> denoterer et individ, uttrykk av type <t> denoterer sannhetsverdi. Resten er funksjonstyper. Disse denoterer en funksjon fra en type ting til en annen type ting: dvs. hvis *a* og *b* er typer så er <*a,b*> en type (en funksjons type fra en *a*-type til en *b*-type ting).

Tabell 2. Enkle og funksjonstyper

Enkle/primære typer	<e> og <t>
Funksjonstyper	<e,t> , <e,et> , <et,t>

2.2 Nominalfrasetolkning og forskjellige verdener

Språket IL er skapt for å kunne gi en mest mulig presis semantisk tolkning av et naturlig språk. Uttrykkets denotasjon har blitt definert som en tildelig av semantiske verdier til språklige uttrykk avhengig av hvordan ting er i den virkelige verden. I hvilken som helst sannhetsbetinget semantisk analyse finner vi følgende påstand: en grunnleggende betydning til en deklarativ setning er å vite hvordan verden måtte være for at setningen skal være sann. Montague sier at setningsbetydning er avhengig ikke bare av hvordan ting er i vår verden som den er men også hvordan denne verden kunne være eller kunne ha vært. For eksempel, (13) er

et uttrykk for en forskjell mellom hvordan ting er i den virkelige verden og et ønske om økende velstand til taleren i en annen mulig verden.

(13) Jeg ønsker at jeg var rik.

I IL modellen er denotasjonen for alle språklige uttrykk definert ikke bare i forhold til en spesifikk verden ("a single state of affaires") men i forhold til mange mulige verdener ("many possible states of affaires"). Dermed skiller man mellom to aspekter ved uttrykkets betydning som er uttrykkets *ekstensjon* og uttrykkets *intensjon*.

Distinksjonen mellom ekstensjon og intensjon går tilbake til Frege (Frege 1892). Han skilte mellom "Sinn" og "Bedeutung", som kan oversettes som "betydning" og "referanse" ("sense and reference") eller som "betydning" og "denotasjon" ("meaning and denotation").

"Reference of the expression is the object it represents" ("Philosophical Pages")

"The sense, which is the mode of presentation of the reference, is presumably something abstract that can both be instantiated by a concrete individual and present to, or grasped by, a mind." ("Standford Encyclopedia of Philosophy")

Senere var det Carnap som formaliserte Freges distinksjon og introduserte terminologien "intensjon" og "ekstensjon", som Montague definerer på følgende måte:

Ekstensjonen til et språklig uttrykk er uttrykkets denotasjon.

Intensjonen til et språklig uttrykk er "a function which applies to possible worlds, or possible states of affaires, and picks out in each possible state of affaires the set of individuals in that state of affaires". (Partee, RGGU L.13:2)

Til hver ekstensjonal type finnes det en korresponderende intensjonal type.

Intensjonale typer: Hvis a er en type så er $\langle s, a \rangle$ en type (en funksjonstype fra mulige verdener til ting (ekstensjoner) av type a).

Tabell 3. Ekstensjonale typer og intensjonale typer.

Ekstensjonale typer	Navn	Intensjonale typer	Navn
<e>	individer	<s,<e>>	individuelt konsept
<t>	sannhetsverdier	<s,<t>>	proposisjon
<et>	mengde av individer	<s,<et>>	”property” av individer
<e,et>	relasjoner mellom individer	<s,<e,et>>	relasjon-i-intensjon mellom individer
<et,t>	generalisert kvantor	<s,<et,t>>	intensjon av generalisert kvantor

2.3 Referanse og forestilling om mulige verdener

Som nevnt tidligere er referanse tett relatert til slike begreper som betydning og sannhet. Lingvistiske uttrykk er assosiert med ikke-lingvistiske enheter, dvs. ting i den virkelige verden. ”*The task of semantics is to devise basic meanings for the words of the language and systematic ways of combining them so as to arrive at intuitively correct truth conditions for entire sentences.*” (Büring 2005:25)

I IL modellen har vi visse primære typer: <e > for individer, <s> for verdener og <t> for sannhetsverdier. Uttrykk som refererer direkte eller via deres intensjonaliserte variant <s,a> til disse objektene er refererende. Generaliserte kvantorer har en komplisert type, men er ekvivalente med en primær type (<<et>,t> = <e>). Disse er derfor indirekte refererende. ”Properties” type <s,<et>> er derimot ikke refererende etter definisjonen ovenfor.

Tabell 4. Hovedtyper av nominalfraser i IL og deres referansetype.

IL type	Navn	Denotasjonsområde	Referansetype
<e>	individer	individer	refererende
<s,<e>>	individuet konsept	individuet konsept	refererende
<e,t>	”property”	en mengde av individer	ikke-refererende
<s,<e,t>>	”property”	en funksjon fra mulige verdener til en mengde av individer	ikke-refererende
<et,t>	generalisert kvantor	en funksjon fra mengder av individer til sannhetsverdier	refererende
<s,<et,t>>	intensjon til en generalisert kvantor	en funksjon fra verdener til en funksjon fra mengder av individer til sannhetsverdier	refererende

2.4 Ekstensjonale og intensjonale kontekster

Forestilling om mulige verdener er tett knyttet til en distinksjon mellom *intensjonale* og *ekstensjonale kontekster*, og spiller inn i tolkning av modale operatorer og referensiell opasitet/ugjennomsiktighet.

Ideen om kontekster som referensielt ugjennomsiktige (”opaque”) har oppstått i kontrast til kontekster som er referensielt gjennomsiktige (”transparent”). Forskjellen mellom disse kan forklares ved hjelp av en substituerings test. Kontekster som tillater substituering av koreferensielle termer kalles referensielt gjennomsiktig. Disse følger såkalt Leibnitz lov: hvis i hvilken som helst logisk formell erstattes et navn med et annet navn som denoterer det

samme individet vil en ny formell bli sann hvis og bare hvis den opprinnelige formellen var sann.

(14) The Morning Star is not visible now.

(14') The Evening Star is not visible now.

Navnene “the Morning Star” og “the Evening Star” denoterer det samme individet som er planeten Venus, dvs. har samme ekstensjonen. (14) er sann hvis og bare hvis (14') er sann. Eksempelene (14) og (14') er eksempler på referensielt gjennomiktig eller *ekstensjonal kontekst*.

Kontekster der en slik substituering mislykkes kalles referensielt ugjennomiktig.

(15) Per leter etter eieren til denne blå bilen.

(15') Eieren til denne blå bilen er mannen som sitter ved siden av Per.

Erstatning av komponenten ”eieren av denne blå bilen” med ”mannen som sitter ved siden av Per” som begge denoterer det samme individet mislykkes i (15'). Setningen ”Per leter etter mannen som sitter ved siden av han” er ikke nødvendigvis sann selv om (15) og (15') er sanne.

Frasen ”eieren til denne blå bilen” er et objekt til det transitive verbet ”å lete etter” som hører til en gruppe av verb som kalles intensjonale verb. Norske verb som “å søke, å se etter, å vente, å ville, å ønske” osv. er intensjonale verb. Disse kombineres semantisk med intensjonen til deres direkte objekter. Montague definerte intensjonen som en funksjon som for hver mulige verden plukker ut ekstensjonen i denne mulige verden. Mens ekstensjonen til ”eieren av denne blå bilen” og ”mannen som sitter ved siden av Per” er det samme, er ikke intensjonen nødvendigvis den samme og sannhetsverdien kan ikke beholdes ved substituerings test.

Setningen (15) er et eksempel på en referensielt ugjennomiktig eller *intensjonal kontekst*.

2.5 Tolkningen av nominalfraser som generaliserte kvantorer

IL har åpnet opp en mulighet for uniformert tolkning av forskjellige typer nominale fraser (NP). Nominale fraser med forskjellige typer determinanter/kvantorer får en og samme

tolkning som *generaliserte kvantorer*, dvs. en mengde av mengder av individer (type $\langle\langle e, t \rangle, t \rangle$).¹

(16) Kari leter etter en lærebok i formell semantikk.

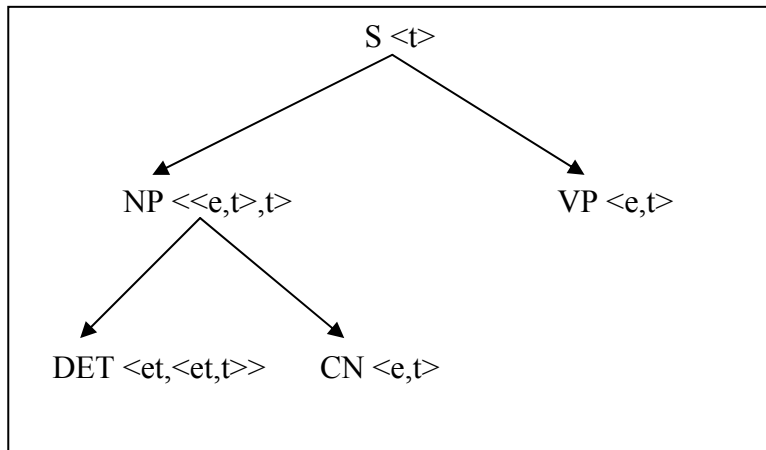
I eksempel (16) er NPen ”en lærebok i formell semantikk” et objekt til et referensielt ugjennomsiktig verb ”å lete etter” som denoterer en relasjon mellom et individ (subjektet ”Kari”) og en intensjonal generalisert kvantor (objektet NP ”en lærebok i formell semantikk”) og skal tolkes som type $\langle s, \langle\langle s, \langle e, t \rangle \rangle, t \rangle \rangle$ (intensjonen av en generalisert kvantor).

I en slik analyse tar en kvantifisert NP et predikat som sitt argument. Dvs. den blir tolket som en funksjon som anvendes på verbets betydning og produserer setningsbetydning (en sannhetsverdi).

Determinanter får også en felles tolkning i en slik analyse som en relasjon mellom mengder eller en funksjon som blir anvendt på en av mengdene og gir en funksjon fra mengder til sannhetsverdier.

---

¹ ”Property” er definert hos Montague som en funksjon fra mulige verder til en mengde av individer. Selve begrepet ”property” som blir brukt i formell semantisk analyse står for et mer komplisert filosofisk konsept ”property”. I Stanford Encyclopedia of Philosophy er konseptet ”property” definert på følgende måte: ”Properties include the attributes or qualities or features or characteristics of things”. Dermed er det i noen tilfeller relevant å bruke det norske ordet ”egenskap” der man snakker om ”properties”. For eksempel en NP ”Per” vil få en tolkning som ”mengden av alle Pers egenskaper”, nominalfrasen ”en student” skal tolkes som ”mengden av alle egenskaper som minst en student har”, tolkningen av NPen ”kongen” blir mengden av alle egenskaper som den ene og samme kongen har”, en nominalfrase ”hvert barn” vil bli tolket som ”mengden av egenskaper som hvert barn har”.

DET (determinant) tolkes som en funksjon anvendt på CN`s (Common Noun) betydning for å gi en generalisert kvantor, som i sin tur er en funksjon som anvendes på VP`s (verbalfrase) betydning og gir S (setning) en betydning i form av en sannhetsverdi. DET har derfor type $\langle et, \langle et, t \rangle \rangle$.

Kapittel 3

Nominalfrasetolkning i norsk og russisk

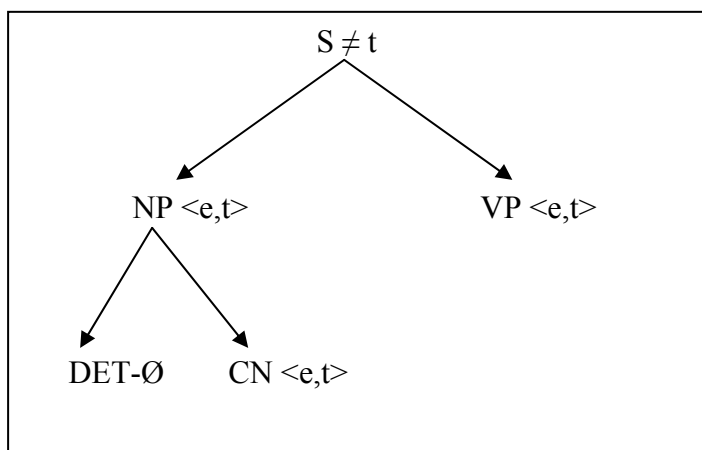
3.1 Nominalfrasetolkning som en generalisert kvantor i norsk og russisk

3.1.1 Norsk

For at en nominalfrase kan ta en argumentposisjon til verbet i norsk, må den som regel være kvantifisert. Ifølge komposisjonsregler i IL er $\langle e,t \rangle$ en type som brukes for predikatet/verbet og den i sin tur kombineres med argumentet av typen $\langle e \rangle$ (individ) eller $\langle \langle e,t \rangle, t \rangle$ (generalisert kvantor) for å få $\langle t \rangle$ (sannhetsverdi). Dermed er en setning av typen (17) ikke akseptabel på norsk.

(17)* Svar kom.

Subjektet ”svar” er i første argument (subjekt) posisjon og er ikke kvantifisert og kan bare få en $\langle e,t \rangle$ type og verbet er også en $\langle e,t \rangle$ type.

Likevel finnes det tilfeller når også nakne nominaler kan være argumenter til verbet. For eksempel:

- (18) Kari har bil.
 (19) De har kjøpt seg (nytt) hus.
 (20) Jeg fikk sykkel.
 (21) Jeg har bestilt time.

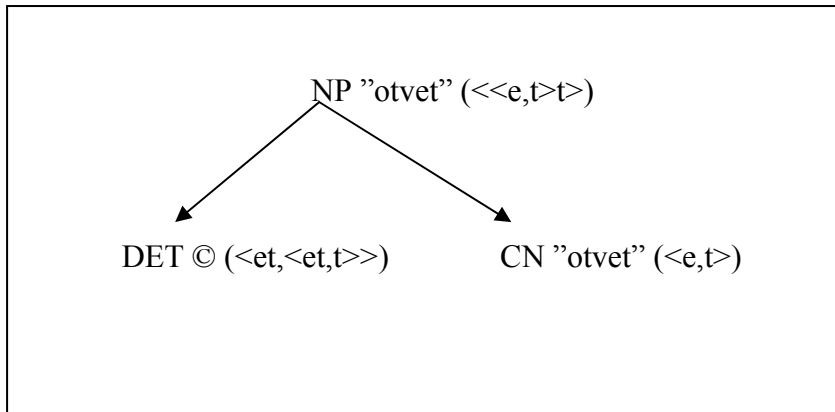
Legg merke til at i alle eksemplene (18) – (21) er NN ”bil”, ”hus”, ”sykkel”, ”time” direkte objekter til verb. Jeg kommer tilbake til en semantisk analyse av slike NN senere i oppgaven.

3.1.2 Russisk

I russisk derimot er det ingen hindring for at nominalfrasen uten determinanter blir kombinert med verbet. Russisk er et språk som ikke har artikler, verken bestemt eller ubestemt. Den eneste typen av determinanter i russisk er leksikalske determinanter, for eksempel, ”odin” (”en/noe/noen”), ”nekotoryj/nekotoryje” (”noen/noe”), ”kakoj-to” (”noen/noe”), ”etot”/”tot” (”denne”), ”vsje” (”alle”) osv. Dermed er nominalfraser uten noen determinanter (NN) et svært vanlig fenomen i russisk. Dette har noen konsekvenser for deres semantiske analyse.

- (22) Prišel Ø otvet iz polka.
 Kom DET-Ø svar (Nom, sing., mask.) fra regiment.
 (22') *Det har kommet et svar fra regimentet.*
 (22'') *Svaret fra regimentet har kommet.*

I (22) står DET-Ø for manglende leksikalsk eller morfologisk uttrykk. NPen ”otvet”(”svar”, nom., sing., mask.) er en naken nominalfrase, dvs. den står uten noen kvantor, <e,t> type. For å kunne bruke IL modellen for NN ”otvet” må den gjennomgå et typeskift fra <e,t> til <<e,t>,t> eller type <e>. Det kan formaliseres ved å anta at NPen ”otvet” har en slags skjult DET (jeg vil markere den med symbolet ©) som er en funksjon som forandrer argumenttype fra ”property” type (<e,t>) til generalisert kvantor (<<e,t>,t>).

Siden DET mangler leksikalsk innhold, kan vi ikke avgjøre hvilken skjult determinant DET er på grunn av nominalfraseformen alene. (22) kan oversettes med både (22') og (22'') til norsk, hvor NPen "et svar" i (22') er en generalisert kvantor som er kombinert med en svak DET "en" og CN "svar", og NPen "svaret" i (22'') er en sterkt kvantifisert NP dannet gjennom DET "-et" og CN "svar".

Jeg har kalt DET i (22') en svak determinant og DET i (22'') en sterk determinant. La oss se nærmere på denne distinksjonen.

3.2 Determinanter og presupposisjonsinnhold

Presupposisjoner blir definert i språkfilosofi som bakgrunnskunnskap for en påstand, eller det som er implisitt antatt i påstanden. Eller:

"Presupposisjon: a precondition for the felicity or truth-valuedness of an expression in a context." (Partee 1999:2)

Et eksempel er en setning som "Min kjæreste er snill", uavhengig av om vedkommende har den egenskapen eller ikke, inneholder en presupposisjon: "Jeg har en kjæreste".

Når en definit NP blir brukt i en påstand utløser den en presupposisjon om eksistensen til sin referent. Ikke-definitte NPer derimot utløser ikke en slik presupposisjon og dermed kalles ikke-presupponerte. Definitte NPer blir ofte nevnt som en av mange

presupposisjonstriggere. Det finnes mange semantiske analyser som antar at presupposisjon om eksistensen er innbygget i semantikken til determinanter. Denne antagelsen ligger i distinksjonen mellom svake og sterke determinanter som i sin tur fører til distinksjonen mellom svake og sterke NPer.

3.2.1 Svake og sterke NPer

Milsark (1977) innfører en distinksjon mellom nominalfraser, som han kaller svake og sterke NPer.

Svake NPer er en mer generell betegnelse for indefinitte nominalfraser. I tillegg til de vanlige indefinitte fraser som engelske "a boy, boys" hører også følgende fraser til denne gruppen: "one boy, some boys, two boys or many boys". Disse blir ikke kvantifisert "naturlig" men blir eksistenskvantifisert av "there" siden nominalfraser med slike determinanter kan være subjekter i eksistenssetninger.

(23) There is/are a boy/boys/one boy/some boys/two boys/many boys.

(24) *There is/are every boy/neither of boys/the boy/most boys/both boys.

NPene med determinanter som "every, neither, the, most, both" er uakseptable som subjekter i eksistenssetninger. Disse kan ikke bli kvantifisert av "there" siden de allerede er kvantifisert av sine kvantorer. Denne gruppe nominalfraser blir kalt *sterke NPer*. Egennavn og pronomener hører også til denne gruppen.

3.3 Tolkning av presupposisjonsinnholdet til NPer i russisk

En analyse som forutsetter at eksistenspresupposisjon er innebygd i determinanten kan være problematisk for russiske nominalfraser, siden russiske nominalfraser mangler formell markering for bestemthet og står i setningen uten noen determinanter.

I andre tilnærminger finnes det argumentasjon for at presupposisjoner også må tolkes inn i konteksten. Det var blant annet Strawson som påpekte at: "*a presupposition cannot be a property of a linguistic expression, but it is a property of the use of expressions in context – as and when used in a statement with the role of identifying reference*" (Reinhart 2004:278) Når det gjelder russisk, må konteksten tas i betraktning for å definere nominalfrasens presupposisjonsinnhold.

(25) Ja napisal v polk i ždu otvet.
Jeg skrev til regiment og venter svar (Akk, sing., mask.)
Jeg skrev til regimentet og venter på et svar.

(25') Otvet byl otpravlen včera.
Svar (Nom, sing., mask.) var sendt i går.
Svaret ble sendt i går.

NPen "otvet" (Akk, sing., mask.) i (25) og NPen "otvet" i (25') har absolutt lik form. Det er ingen determinanter som forteller oss om hva slags NP "otvet" er. Siden russisk ikke har artikkel, verken bestemt eller ubestemt, tar språket i bruk andre midler for uttrykke opposisjonen presupponert – ikke-presupponert for nominalfraser. I setningene (25) og (25') finner vi to av dem.

3.3.1 Informasjonsstruktur

Hvis vi legger merke til ordstillingen i (25'): NPen "otvet" er subjekt og står i posisjon foran verbet (SV ordstilling). I denne posisjonen vil NN som regel få tolkning som presupponerte. I en posisjon etterstilt verbet er begge tolkningsmuligheter tilgjengelig for NN.

(25'') Včera iz polka byl otpravlen otvet.
I går fra regiment var sent svar (Nom, sing., mask.).
I går ble det sent et svar fra regimentet.

Setning (25'') har de samme komponentene som (25'), men har ikke samme tolkning som (25'). NPen "svar" kommer etter verbet i (25'') og dermed kan tolkes enten som presupponert, eller som ikke-presupponert.

I russisk kan argumenter med forskjellige informasjonsstrukturroller ha forskjellige presupposisjonsinnhold.

3.3.2 Argumenter i genitiv vs. argumenter i akkusativ kasus

I eksempel (25) står NPen "otvet" i akkusativ kasus. Det finnes også et alternativ til denne setningen.

(25''') Ja napisal v polk i ždu otveta.
Jeg skrev til regiment og venter svar (Gen, sing., mask.)
Jeg skrev til regiment og venter på (et) svar.

Forskjellen mellom (25) og (25'') er at NPen som er objektet til verbet "ždu" ("venter") står i akkusativ kasus i (25) og i genitiv i (25''). Kasusmarkering av NPer i (25) og (25'') har noe å si for hvilken tolkning NPen får.

Under noen betingelser kan også kasusbruk uttrykke opposisjonen mellom presupponerte og ikke-presupponerte argumenter i russisk. Det er særlig to kasus som konkurrerer i det russiske kasussystemet. I visse tilfeller kan nominalet velge mellom akkusativ og genitiv.² Dette fenomenet i russisk blir kalt *nominativ-akkusativ/genitiv alternasjon*. Jeg skal eksemplifisere tre slike tilfeller.

Tabell 5. Genitiv og akkusativ som objekter til transitive verb.

Genitiv	Akkusativ
Ja hoču piroga. Jeg vil pirog (Gen, sing., mask.). <i>Jeg vil ha en pirog.</i>	Ja hoču pirog. Jeg vil pirog (Akk, sing., mask.) <i>Jeg vil ha pirogen.</i>
Ja poprosil deneg u druga. Jeg ba om penger (Gen, pl.) fra venn. <i>Jeg ba en venn om penger.</i>	Ja poprosil den`gi u druga. Jeg ba om penger (Akk, pl.) fra venn. <i>Jeg ba en venn om pengene.</i>
Ot menja potrebovali ob`jasnenia. Fra meg krevdes forklaring (Gen, sing, fem.) <i>Jeg ble bedt om å gi forklaring.</i>	Ot menja potrebovali ob`jasnenije. Fra meg krevdes forklaring (Akk, gen., fem.) <i>Jeg ble bedt om å gi forklaringen.</i>
Ja iskal slučaja. Jeg søkte anledning (Gen., sing, mask.) s nim poznamit`sja med ham bli kjent. <i>Jeg søkte en anledning til å bli kjent med ham</i>	Ja iskal slučajai. Jeg søkte anledning (Akk, sing., mask.) s nim poznamit`sja med ham bli kjent. <i>Jeg søkte anledningen til å bli kjent med ham</i>

² Både akkusativ og genitiv i russisk er ganske kompliserte kasus med flere funksjoner som denne oppgaven ikke kan fange. Begge kasus kan bli delt i tre hovedkategorier: adnominal, adverbial, adverbiell. (for nærmere beskrivelsen ser T.Mathiassen 1996). Alternasjonen mellom akk. og gen. gjelder hovedsakelig adverbial kasus. Videre når jeg skal snakke om genitiv og akkusativ i russisk vil jeg mene den adverbiale genitiv og den adverbiale akkusativ.

Ja ždu otveta.
Jeg venter svar (Gen., sing., mask.)
Jeg venter på svar.

Ja ždu otvet.
Jeg venter svar (Akk, sing., mask.)
Jeg venter på svaret.

Tabell 6. Genitiv og akkusativ som objekter til transitive verb med nektelse.

Genitiv

Akkusativ

Ja nje polučil otveta.
Jeg ikke fikk svar (Gen, sing., mask.)
Jeg fikk ikke noe svar.

Ja nje polučil otvet.
Jeg ikke fikk svar (Akk, sing., mask.)
Jeg fikk ikke svaret.

Mens objekter til transitive verb kan stå enten i akkusativ eller i genitiv kan, nominale argumenter i subjektposisjonen velge mellom nominativ og genitiv i setninger med negasjon.

Tabell 7. Genitiv og nominativ som subjekter til intransitiv i negasjonssetninger.

Genitiv

Nominativ

Otveta nje prišlo.
Svar (Gen, sing., mask.) ikke kom.
Det kom ikke noe svar.

Otvet nje prišel.
Svar (Nom, sing., mask.) ikke kom.
Svaret kom ikke.

Tabellene 5, 6 og 7 viser at det er et valgalternativ mellom verbargumenter i akkusativ/nominativ og i genitiv i flere konstruksjoner. Det som er felles for argumenter i akkusativ i alle nevnte konstruksjoner, er at disse tolkes som definte mens argumenter i genitiv må tolkes som ikke-definte.

3.4 Nominalfrasetolkning som egenskap-denoterende

I IL modellen blir en NP tolket som en generalisert kvantor når den forekommer i argumentposisjon. Montagues teori av generaliserte kvantorer kan også fange inn distinksjonen mellom svakt og sterkt kvantifiserte NPer som de ble karakterisert hos Milsark (1977). Spørsmålet som har blitt ofte diskutert i senere formell semantisk forskning er om i noen tilfeller kan svake ikke-refererende NPer få en tolkning som en *”property” type*, en

$\langle s, \langle e, t \rangle \rangle$ type (som denoterer for hver mulige verden en mengde av individer i denne verden).

3.4.1 Intensjonale verb og objekter av en "property" type

Verb "hoču" ("vil"), "poprosil" ("ba om"), "potrebovali" ("krevde"), "iskal" ("søke", her "ventet") og "ždu" ("venter") (Tabellen 5) som tar objektargumenter både i Akk og i Gen, er en spesiell type verb som kalles intensjonale verb.

Zimmermann (1993) har oppdaget en tvetydighet i tolkning av indefinitte NPer i objektposisjonen til intensjonale verb. Han argumenterer for at Montagues analyse av slike som intensjonen til generalisert kvantor ($\langle s, \langle \langle s, \langle e, t \rangle \rangle, t \rangle \rangle$) er en overgeneralisering, som ikke fanger forskjellen mellom svake og sterke kvantorer. Ugjennomsiktige eller intensjonale verb, som for eksempel det engelske verbet "seek", er strukturelt tvetydig med indefinitte/svake objekter.

"In its unspecific use, then, the verb seek has its notional sense, expressing a relation between a person and a concept, represented by the indefinite; in the specific reading the verb appears in a purely objectual sense, expressing a relation between the attitude subject and an individual quantified over by the indefinite." (E.Zimmermann 2005:11)

Med dette kan også svake objekter til verbet "seek" kan tolkes på to forskjellige måter: enten som kvantor med spesifikk tolkning, eller som få denotasjon som et konsept eller en "property" med ikke-spesifikk tolkning.³

Zimmermann argumenterer for at indefinitte NPer i objektposisjon med referensielt ugjennomsiktige verb, ikke kan tolkes som eksistens kvantifiserte med ikke-spesifikk lesning. Det forklares med at selv om også indefinitte NPer uttrykker en eksistens kvantifikasjon, faller den innefor rekkevidden av predikat argumentet som hindrer å prosjektere eksistensen over hele setningen.

B. Partee (1987) har foreslått en operasjon av *typeskift* for argumenter som faller innefor rekkevidden av en intensjonal operator. Slike argumenter (med ikke-spesifikk tolkning) skifter til en predikattolkning og tolkes med denotasjon som en "property" $\langle e, t \rangle$ type.

---

³ "The idea is this: among the things eligible for being sought are both ordinary individuals (of type e) and unspecific objects (quantifiers of type q), and what it means to be sought by someone depends on the type of these things: (!) an *individual* is sought by trying to find whatever fits the vivid name the subject has of that individual; a *quantifier* is sought by trying to make the property of being found by the subject acceptable to (i.e. an element of the extension of) the quantifier." (E.Zimmermann 2005:12)

I kapittel 2 hadde jeg brukt eksempel (16) for å vise hvordan objektargumentet tolkes i IL modellen (som en intensjon til en generalisert kvantor). La oss se på setningen (16) i lys av Zimmermann sin analyse.

(16) Kari leter etter en lærebok i formell semantikk.

Det intensjonale transitive verbet ”å lete etter” skaper en tvetydighet mellom en spesifikk og ikke spesifikk tolkning av sitt objekt, en svakt kvantifisert NP ”en lærebok i formell semantikk”. Den kan tolkes på to måter.

(16[']) Det finnes en x slik at Kari leter etter x . Hvor x = en lærebok i formell semantikk.

(16[']) kan forstås som at det finnes en spesifikk lærebok som Kari leter etter. Denne tolkningen følger av at argumentet NPen ”en lærebok i formell semantikk” har en såkalt *vid rekkevidde* (*”broad scope”*) i forhold til verbet. Nominalfrasen blir allerede eksistenskvantifisert før den kombineres med verbets betydning og dermed kan få en tolkning som generalisert kvantorer (*”properties of properties”*) eller type $\langle\langle s, \langle e, t \rangle \rangle, t \rangle$.

(16^{''}) Kari leter etter en x . Hvor x = en lærebok i formell semantikk.

(16^{''}) kan forstås som at Kari leter etter en eller annen bok i formell semantikk, men ikke noen spesifikk bok. Verbet tar en indefinitt NP ”en lærebok i formell semantikk” med ikke-spesifikk tolkning som sitt argument (en *lokal rekkevidde* eller *”narrow scope”*). NPen får tolkning som en opprinnelig ”property” type (*”properties of entities”* eller egenskaper av objekter) eller type $\langle s, \langle e, t \rangle \rangle$ som er en funksjon fra mulige verdener til en mengde av enheter.

Det finnes ikke en slik tvetydighet i tolkning av nominalfraser med sterke kvantorer.

(16^{'''}) Kari leter etter hver eneste lærebok i formell semantikk.

En sterkt kvantifisert NP ”hver eneste lærebok i formell semantikk” kan bare ha en vid rekkevidde, og blir tolket før den blir kombinert med verbet. (16^{'''}) kan leses på følgende måte:

(16'') For alle x , slik at x er en lærebok i formell semantikk, så leter Kari leter etter x .

I tabellen 5 hadde jeg vist eksempler fra russisk hvor objekter til transitive intensjonale verb står enten i Akk eller i Gen. Kasualternering Akk. vs. Gen. av NPer i disse eksemplene tilsvarer opposisjonen definitiv vs. indefinitiv. Dvs. at svake/indefinitive objekter er markert med genitiv og med ikke-spesifikk tolkning kan tolkes som en "property", en $\langle e,t \rangle$ type i lys av analysen ovenfor.

3.4.2 Andre tilfeller når en svak NP kan få en tolkning som en "property" type

Zimmermanns analyse av svake NP med intensjonale verb har blitt et utgangspunkt for en del vestlig semantisk forskning. Det kommer stadig ny argumentasjon for at svake og sterke NPer har forskjellige egenskaper, og denne forskjellen er assosiert med rekkevidde av verbets operator.

Helen de Hoop (1995) diskuterer distinksjonen mellom "weak case" og "strong case" for direkte objekter i germanske språk. Hun argumenterer for at objekter med "strong case" kan unnsnippe fra rekkevidden til forskjellige operatorer, disse kan flyttes til en topikal posisjon og tolkes som e -type mens objekter med "weak case" ikke kan flyttes fra verbet og er under en rekkevidde av operatorer som påvirker verbet.

Van Geenhoven (1995) viser at det finnes en lignende distinksjon mellom objekter til verb i vestgrønlandsk, og at disse må behandles som inkorporerte med verbet.

Akerman og Moore (2001) viser semantisk variasjon for direkte objekter som gjennomgår Akkusativ/Partitiv alternasjon i baltiske språk og argumenterer for at denne variasjonen er et tilfelle av et typeskift.

Man finner et lignende semantisk typeskift for både subjekt- og objektargumenter ved Nominativ-Akkusativ/Genitiv alternasjon i russisk, som kan karakteriseres ved at nominalfraser i Gen i negasjonssetninger blir analysert som argumenter til verb med eksistensbetydning og dermed har svakere referensiell status enn argumenter i nominativ og akkusativ. (B.Partee og V.Borschev 2004, 2005a, 2005b)

Nylig har det kommet ut et arbeid av Kaja Borthen (2003) som presenterer en analyse av nakne substantiver (NN) i norsk. Hun argumenterer for at NN i norsk har en sterk grad av inkorporasjon med verbet og fremmer type referanse. Borthens arbeid kan være en åpning for en videre diskusjon om at NN i norsk kan brukes med referanse av $\langle e,t \rangle$ type.

Disse undersøkelser presenterer analyser av data i forskjellige språk og argumentasjon som indikerer at det finnes grunnlag for å spesifisere svake nominalfraser under rekkevidden av verbets operator som resulterer i tokning av svake NPer som en "property" type $\langle e,t \rangle$. I kontrast til sterke NPer som befinner seg utenfor rekkevidden av verbets operator og tolkes som generaliserte kvantorer $\langle \langle e,t \rangle t \rangle$.

3.4.3 Nakne Nominaler i norsk og mulige typeskift

Nå vil jeg gå tilbake til eksemplene (18)-(21) i denne oppgaven.

- (18) Kari har bil.
- (19) De har kjøpt seg (nytt) hus.
- (20) Jeg fikk sykkel.
- (21) Jeg har bestilt time.

I (18)-(21) er NPene ikke markert for bestemthet, dvs. uspesifisert. Slike NPer kalles for *nakne nominaler* (NN). I K. Borthen sin doktoravhandling "Norwegian Bare Singulars", defineres NN på følgende måte: "A bare singular is a nominal constituent that is countable, singular, and indefinite, and that doesn't have a phonetically realized determiner". (Borthen 2003:10) Disse skiller seg fra vanlige indefinite NPer ved at de aldri ta vid rekkevidde med sin eksistenstolkning og kan dermed karakteriseres som ikke-referensielle. "Thus, it seems that we can safely conclude that Norwegian bare singulars cannot be referential in the sense that the speaker has a specific referent in mind as she utters the nominal phrase". (Borthen 2003:28) Disse har ingen spesifikk referent, men refererer til en abstrakt enhet som kan karakteriseres som en "type ting"⁴.

A. Grønn (2006) diskuterer data som viser at norske NN har tre forskjellige varianter av bruk. Disse forekommer både i subjekt- og objektposisjoner med både individ- og "kind"-denotasjon. Jeg skal ikke diskutere alle tre variantene, men skal se nærmere på hvordan NN i direkte objektposisjon kan tolkes.

Noe som er karakteristisk for NNER i norsk, er at disse ofte forekommer med såkalt svake verb, dvs. verb med svekket leksikalsk betydning som nærmer seg en eksistensbetydning (for eksempel "å ha", "å få", "å ta") eller i faste uttrykk (for eksempel "å

---

⁴ K.Borthen skiller mellom to typer referanse "type-" og "token-" referanse der førstnevnte er basert på en forestilling om diskursreferent som er "an abstract entity about which we talk" (Borthen, 2003:22)

kjøre bil” ”å ta eksamen” osv.). I slike konstruksjoner ”VERB + OBJEKTARGUMENT” blir objektet så å si inkorporert med verbet.

Det er en viss likhet mellom NN i norsk og svake objekter til intensjonale verb med ikke spesifikk tolkning i Zimmermann sin analyse som jeg har presentert tidligere i 3.4.1: begge må tolkes innefor rekkevidden av verbets operator og kan dermed formaliseres som typen ”property”, <e,t>.

(26) Jeg ønsker meg en sykkel.

(26') Jeg ønsker meg sykkel.

Mens NPen ”en sykkel” i frasen (26) kan ha både lokal og vid rekkevidde, har NN ”sykkel” i (26') bare lokal rekkevidde.

”Unlike true indefinites, bare singulars cannot take wide scope. They are scopally inert...” (Grønn 2006:83).

Norske NN i direkte objektposisjon får dermed en “property” tolkning, type <e,t>.

3.4.4 Mulige typeskift til en ”property” type for NP-argumenter i Gen i eksistenssetninger og ved transitive verb med nektelse i russisk

La oss se nærmere på noen forslag til analyse av ikke-refererende nominalargumenter markert med genitiv kasus i to typer konstruksjoner i russisk. Den ene er ved transitive verb med nektelse og den andre er i negasjonseksistenssetninger.

3.4.4.1 Nominativ-akkusativ/genitiv alternasjon i russisk ved transitive verb med nektelse

Konstruksjoner med objekter med transitive intensjonale verb er ikke den eneste type konstruksjon hvor objektet kan være markert enten med akkusativ eller med genitiv kasus. Transitive verb med nektelse kan også ta objekter i enten Akk eller i Gen (Tabellen 6).

(27) Ona nje polučila pis`mo.

Hun ikke fikk brev (Akk., sing., nøytrum)

Hun fikk ikke brevet.

(27') Ona nje polučila pis`ma.

Hun ikke fikk brev (Gen, sing., nøytrum)

Hun fikk ikke noe brev.

I (27) er det direkte objektet til det negerte verbet ”nje polučila” (”fikk ikke”) NPen ”pis`mo” (”brev”) som står i akkusativ kasus (Akk). Mens (27`) har nøyaktig den samme strukturen bortsett fra at nomenet ”pis`ma” (”brev”) står i genitiv kasus (Gen). I russisk kan objekter under negasjon forekomme enten i Akk eller i Gen. I likhet med Akk/Gen objekter til intensjonale verb marker Akk i (27) at referenten til NN ”pis`mo” er presupponert til å eksistere og tilsvarer en definnitt tolkning av frasen i norsk, mens referenten til tilsvarende objektargument i Gen ”pis`ma” i (27`) ikke er presupponert til å eksistere og tolkes som ikke-definnitte.

3.4.4.2 Deklarative vs. eksistenssetninger

Subjektargumenter i genitiv kan alternere med subjektargumenter i nominativ med verb med eksistensbetydning i negasjonssetninger (se tabell 7).

- (28) Otvet   iz polka   nje   prišel.
 Svar (Nom, sing., mask.) fra regiment ikke kom (sing., mask.).
Svaret fra regimentet kom ikke.
- (28`) Otveta   iz polka   nje   prišlo.
 Svar (Gen, sing., mask.) fra regiment ikke kom (sing., nøytrum).
Det kom ikke noe svar fra regimentet.

Eksempelene (28) og (28`) viser Nominativ/Genitiv alternasjon (Nom/Gen). NPen ”otvet” (”svar”) er subjektet i en negasjonssetning i (28) og er brukt i Nominativ kasus (Nom). Nomenet ”otvet” (sing., mask.) kongruerer med verbet ”prišel” (sing., mask.) i kjønn og tall.

Referenten til det nominativmarkerte subjektet ”otvet” i (28) er presupponert til å eksistere og NPen tolkes som definnitt,

Det finnes x slik at x ikke har kommet. Hvor x = ”otvet”.

Mens det genitivmarkerte argumentet ”otveta” i (28`) ikke inneholder noen eksistenspresupposisjon og ”otveta” må tolkes indefinnitt.

Setning (28`) er upersonlig og verbet ”prišlo” er sing., nøytrum og ikke i grammatisk samsvar med NPen ”otveta” (”svar”, gen., sing., mask.). ”Otveta” er et subjektargument i en negasjonssetning men står i Gen. Jeg vil videre kalle setninger med subjekt i nominativ (som eksempel (28)) deklaratve negasjonssetninger (NDS) og setninger med subjektet i genitiv

(som (28`)) eksistens negasjonssetninger (NES). Denne terminologien ble først introdusert av Babby (1980).

Vi kan oppsummere med å si at objekter i Akk alternerer med objekter i Gen under negasjon og subjekter i Nom alternerer med subjekter i Gen under negasjon.⁵ Hva er det som avgjør valg av kasus i disse strukturene og hva er presupposisjonskilde for NN i NDS og i NES?

3.4.4.3 Perspektivisk senter som presupposisjonskilde

V.Borschev og B.Partee (2004, 2005a, 2005b) argumenterer for at forskjellen i predikasjon i eksistens vs. deklarativer setninger er relatert til et valg av *perspektivisk senter* ("perspectival center").

Et perspektivisk senter kan være en ting (THING) eller et sted (LOCation). Eksistens av det ene eller det andre perspektiviske senteret er presupponert. "*When the THING is chosen as Perspectival Center, its existence is presupposed, and the sentence speaks of its LOCation and potentially about other properties or states or actions in the situation. When we choose the LOCation as Perspectival Center, the sentence speaks about what THINGs there are or are not in that situation and potentially about what is happening in the situation.*" (V.Borschev, B.Partee, 2004:8).

I NDS blir THING valgt som perspektivisk senter. Dermed er subjekter i nominativ i NDS normalt presupponert til å eksistere. Mens i NES er det bare eksistensen av LOCasjon som er presupponert og denne perspektiviske strukturen forsyner ikke subjektet i genitiv (TING) med eksistenspresupposisjon.

Den perspektiviske strukturen kan beskrives som en eksistens/lokasjon relasjon, hvor verbet velger mellom to argumenter:

V (THING, LOC) – eksistenssetninger

V (THING, LOC) - deklarativer setninger

---

⁵ Det er viktig å poengtere her at begge typer av kasusalternasjon er mulig bare med negasjonssetninger. I deklarativer setninger står subjektet alltid i Nom og objektet i Akk.

(i) Otvét iz polka prišel.

Svar (Nom, sing., mask.) fra regiment kom.

Det kom et svar fra regimentet.

Hvor NPen "otvet" kan bare stå i Nom.

(ii) Ona polučila otvet.

Hun fikk svar (Akk, sing., mask.).

Hun fikk svaret./Hun fikk et svar.

Hvor NPen "otvet" kan bare stå i Akk.

Det som skiller setninger (28) og (28') fra hverandre i en slik analyse, er et valg av perspektivisk senter. Setningen (28) kan karakteriseres som en deklarativ setning hvor subjektet "otvet" i Nom er valgt som et perspektivisk senter. (28) sier ("asserts") om THING-argumentet "otvet" (presupponert) at det er ikke kommet, dvs. er ikke her og nå (LOC). Mens setningen (28') er en eksistenssetning, hvor subjektet "otveta" står i Gen og verbet har valgt LOC som perspektivisk senter. Setningen (28') sier ("asserts") at THING "otveta" ikke er i en LOC (presupponert), som ikke er gitt eksplisitt i denne setningen men kan forstås som "her og nå".

3.4.4.4 Mulige typeskift for argumenter i GenNeg og ved transitive verb med nektelse

Skifte av den perspektiviske strukturen ved Nom/Gen og Nom/Akk alternasjon kan også forårsake et skift av argumentets referansetype. Hva er et *typeskift*?

Mange typeskiftanalyser fokuserer på at det finnes en mulighet for at i visse konstruksjoner kan indefinitte NPer skifte fra den vanlige typen <e> eller <<e,t>,t>, og få en type <e,t> tolkning. Det er to typer tilnærminger til typeskifte. Vestlige semantiske teorier legger mer vekt på semantiske forandringer i konstruksjonen i seg selv, mens i den slaviske tradisjonen velger man å analysere slike semantiske forandringer knyttet til verbets semantikk. Borschev og Partee mener at verb-sentrerte tradisjonen er nyttig for forståelsen av et typeskift for argumenter ved Nom/Gen og eventuelt Akk/Gen alternasjon og karakteriserer dette typeskiftet som en diatetisk alternasjon.

Ved Nom/Gen alternasjon skifter verbet sine semantiske egenskaper. Borschev og Partee (2004, 2005a, 2005b) presenterer noen argumenter som viser at verb med et argument i genitiv i NES gjennomgår såkalt "bleaching" av leksikalsk betydning. Dvs. i Gen Neg setninger mister verbet sin opprinnelige leksikalske betydning og blir semantisk ekvivalent med eksistens verbet "byt" ("å være") noe som gjør at setningen får en eksistenstolkning. Verbet "byt" i setninger med eksistensbetydning fungerer som en såkalt "type-shifting functor" (BE) fra <<e,t>,t> til <e,t>.

"BE is not the meaning of English be but rather a type-shifting functor that is applied to the generalized quantifier meaning of an NP whenever we find NP is an <e,t> position." (Partee, RGGU Lecture 8:4)

Den negerte varianten av BE har den samme funksjonen.

- (29) V našem institute nje učitsja inostrannyh studentov.
I vårt institutt ikke studerer utenlandsk studenter (Gen, pl.)
Det finnes ikke noen utenlandske studenter på vårt institutt.

Verbet ”učit’sja” har en leksikalsk betydning ”å studere” som i negasjonssetningen (29) med subjektet i Gen får en eksistensbetydning ”å være”. Betydningen av setningen (29) er lik NES (29’) nedenfor. Eksistensverbet ”est” (”er”) i preteritum form er som regel utelatt i slike setninger (ø-kopula) og negasjonen er uttrykk ved hjelp av negasjonsordet ”net” = ”ikke er”.

- (29’) V našem institute net inostrannyh studentov.
I vårt institutt NEG utenlansk studenter (Gen, pl.)
Det finnes ikke noen utenlandske studenter på vårt institutt.

Den genitivmarkerte NPen ”inostrannyh studentov” blir ikke eksistenskvantifisert av verbet verken i (29) eller (29’). Mens i (30) nedenfor med subjektet i Nom fungerer verbet ”učatsja” (”studerer”, preteritum) i sin opprinnelige leksikalske betydning. NPen tolkes med eksistenspresupposisjonen.

- (30) V našem institute inostrannyje studenty nje učatsja,
I vårt institutt utenlandsk studenter (Nom, pl.) ikke studerer,
oni prohodjat praktiku.
de har praksis.
Utenlandske studenter studerer ikke på vårt institutt, de har praksis her.

Det er rimelig å konkludere med at subjekt i Gen ved negasjon alltid forekommer i konstruksjoner med eksistensbetydning (enten med eksistensverb eller med verb som får en eksistens betydning på grunn av argumentet i Gen). På grunn av manglende eksistenspresupposisjon (relatert til situasjonen) for subjektet i negasjonseksistenssetninger (eksistensen av argumentet TING i NES er ikke presupponert) kan ikke subjektet i Gen være et referensielt argument. Diatetisk skift ved Nom/Gen alternasjon kan karakteriseres som et diatesisk valg som foregår på verbets ”premisser” - verbet velger mellom to alternative argumentstrukturer: V(THING, LOC) med subjekter i Nom og V(THING, LOC) med subjekter i Gen. Alternasjon ved valget av det perspektiviske sentret resulterer i et skift av argumentets semantiske egenskaper. Nom er representert av et ordinært e-type argument (dvs. referensiell) mens Gen NP alltid skal tolkes som ”property-type”: <e,t>.

- (31) U menja net velosipeda.
Hos meg NEG sykkel (Gen, sing., mask.)
Jeg har ikke sykkel.

(31) er kan karakteriseres som NES. Den perspektiviske strukturen for (31) består av eksistensielt verb "byt" (ø-kopula) og to argumenter: THING ("velosipeda" ("sykkel", Gen, sing., mask.)) og LOC ("u menja", "hos meg"). Verbet velger LOC som sitt argument og den svake genitivmarkerte NPen "velosipeda" (THING-argumentet) kan tolkes som en <e,t> type.

Når det gjelder objekter i Gen så kan man ikke alltid knytte disse til setninger med eksistensbetydning.

- (32) Ja nje opravdal tvoih nadežd.
Jeg ikke svart dine forventninger (Gen, pl.)
Jeg har ikke svart til dine forventninger.

NP "nadežd" (her "forventninger", Gen., pl.) er direkte objekt til verbet "opravdal" (her "svart til"). (32) er på ingen måte en eksistenssetning.

Alternasjon mellom objekter i Akk og Gen kan karakteriseres i forhold til NP's spesifikasjon enten innefor eller utenfor rekeviddet av verbets operator (Niedle, 1988). Genitiv kasus blir normalt brukt når objekter er eksistensielt kvantifisert innefor rekeviddet av verbets operator i motsetning til objekter i Akk som er som regel spesifikke eller generiske og befinner seg utenfor verbets operator. Et typeskift for objekter i Gen Neg innebærer at verbet som tar objektet i genitiv er noe forskjellig semantisk fra det korresponderende verbet som tar objektet i akkusativ, dvs. at såkalt genitiv verb kjennetegnes ved: "*a decrease in transitivity properties, a decrease in referentiality of its direct object, and very often a removal of an existence presupposition.*" (Partee, Borschev, 2004:15). Siden det negerte verbet i eksistenssetninger ikke forsyner sitt argument i genitiv med eksistenspresupposisjon (relatert til situasjonen) vil argumentet få en ikke-spesifikk "property" tolkning. Men argumenter som står i Akk har en slik eksistenspresupposisjon (som er relatert til situasjonen) og vil tolkes referensielt.

En tilsvarende hypotese som gjelder for subjekter ved Nom/Gen alternasjon gjelder også for objekter ved Akk/Gen alternasjon. Når Akk/Gen alternasjon forekommer (både under negasjon og med intensjonale verb) vil Akk blir representert av en ordinær e-type argument posisjon (dvs. referensiell) mens Gen NP tolkes som "property-type" <e,t>.

- (33) Koloskov nej polučil priglašenija ot novogo rukovodstva RFS.
 Koloskov ikke fikk invitasjon (Gen, sing., fem.) fra ny lederskap RFS.
 (Yandex)
Koloskov fikk ikke noe invitasjon fra det nye lederskapet av RFS.

Verbet ”polučil” (”fikk”, perfektiv) er blitt ”bleached” for sin leksikalske betydning og har en eksistensbetydning i denne setningen. Verbet er negert og presupponerer ikke eksistensen til sitt objekt NP ”priglašenija” (”invitasjon”, gen., sing., fem.). Dermed blir NPen ”priglašenija” ikke referensiell og kan tolkes som ”property” eller <e,t> type.

Denne måten å spesifisere objekter i GenNeg i russisk er tett relatert til tidligere nevnte analyser av objekter med intensjonale verb (Zimmermann) og distinksjonen mellom to typer objekter i germanske, grønlandske og baltiske språk.

3.4.4.5 Presupponerte/definitte NPer i GenNeg

Indefinitte ikke-presupponerte subjekter i GenNeg som kan implisere ikke-eksistens av referenten, er ganske vanlig i russisk. Den tradisjonelle analysen av Nom/Gen kasus-opposisjonen i russisk er å si at NPer som er markert med Gen er ikke-definitte og ikke-referensielle i motsetning til NPer, som er markert med Nom. Denne påstanden motbevises av data. Setninger hvor det nominale argumentet er presupponert og likevel markert med Gen er svært utbredte i russisk. Jeg har ikke foretatt noen kvantitativ analyse av korpuset med NES i russisk, men mens jeg har jobbet med eksemplene for denne oppgaven har jeg observert flere eksempler av presupponerte/definitte subjekter i GenNeg konstruksjonen enn det var av ikke-presupponerte. Følgende eksemplene er funnet i Yandex søkemotor.

- (34) Dubny nje bylo na karte.
 Dubna (Gen, sing., fem.) ikke var på kart. (Yandex)
Dubna fantes ikke på kartet.

Subjektet ”Dubna” (”Dubna”, i genitiv kasus) er et navn på en by. Alle egnavn tolkes som referensielle med mindre de forekommer i en spesiell kontekst som sier noe annet. Setning (34) benekter ikke eksistensen til referenten til NPen ”Dubna” i verden, men den gjør det i forhold til en gitt LOC ”na karte” (”på kartet”), dvs. at den referensielle status av NPen ”Dubna” er redusert i en gitt kontekst.

- (35) Planety Pluton bol`še nje suščestvuet.
 Planet (Gen, sing., fem.) Pluto lenger ikke eksisterer. (Yandex)
Planeten Pluto eksisterer ikke lenger.

I (35) benektes eksistensen av en unik referent til NPen ”planety Pluton” (”planeten Pluto”, Gen) i verden i forhold til en gitt temporal ramme. Den temporale relasjonen er uttrykt ved et adverbial ”bol`še” (”lenger”) som er et LOC argument i en perspektivisk senter-struktur. Dvs. planeten eksisterer ikke på det tidspunktet når ytringen (35) ble utført.

Siden de presupponerte NPen i eksemplene ovenfor ikke er markert verken morfologisk eller leksikalsk for bestemthet, er det ingen formelle restriksjoner for disse mot å skifte til en type ”property” i likhet med umarkerte indefinitte nomenfraser. Ifølge Partee (1987): ”NP denotations can be type shifted freely, unless the type shift is lexicalised (marked) in a language through the existence of an overt determiner.” (sitert fra Grønn 2006:77)

Det er ikke bare NN som kan bli markert med Gen i NES. I eksemplene nedenfor er subjekter markert for bestemthet.

- (36) Etogo teksta net v učebnike,
 Denne tekst (Gen, sing., mask.) NEG i pensumbok ,
 ego nado raspečatat` iz interneta.
 den (Gen, sing., mask.) må skrives ut fra internett. (Yandex)
Denne teksten finnes ikke i pensumboken, den må skrives ut fra internett.

Subjektet ”teksta” (”tekst”, Gen, sing., mask.) er definittt noe som er markert leksikalsk med det demonstrative determinativet ”etogo” (”denne”, Gen, sing., mask.). NPen ”etogo teksta” kan bare tolkes som definittt og refererende. Ikke-eksistens er avgrenset i forhold til en gitt LOCasjon, som her er ” v učebnike” (” i pensumboken”).

- (37) Ih doma nomer 13 v Granitnom pereulke bol`še nje
 Deres hus (Gen, sing., mask.) nummer 13 i Granitnyj gata lenger ikke
 suščestvuet, on polnost`ju sgorel.
 eksisterer den helt brent. (Yandex)
Deres hus nummer 13 i Granitnyj gata eksisterer ikke lenger, det har brent ned.

Subjektet ”doma” (”hus”, Gen, sing., mask.) står sammen med et eiendomspronomen ”ih” (”deres”), en possessiv som fungerer syntaktisk som determinativ. Til tross for at NPen tolkes presupponert i (37) er den markert med genitiv kasus. Tidsadverbialet ”bol`še” (”lenger”) er også en presupposisjonstrigger i denne setningen og relaterer ikke-eksistens til NPen ”ih doma nomer 13 v Granitnom pereulke” det tidspunktet på hvilket ytringen har blitt utført.

Ikke-eksistens av referenten er avgrenset i forhold til en gitt situasjon som har en temporal karakter.

Ikke-eksistens i eksemplet (34) er uttrykt med det negerte verbet ”nje bylo” (”var ikke”) og verbformen ”net” (”ikke er”) i (36). Denne type konstruksjon i russisk tillater ikke nominativ-markerte subjekter. Genitiv er den eneste muligheten. Det negerte verbet ”suščestvovat” (”å eksistere”, Inf) som er brukt i (35) og (37), kan derimot velge mellom Gen eller Nom markering av sine subjekter. Det ser ut til at i ikke-eksistenssituasjoner er det genitiv markering som blir valgt framfor nominativ også med presupponerte NPer.⁶

Forskjellen mellom NPene i (34), (35) og NPene i (36), (37) er formell, førstnevnte er markert leksikalsk for bestemthet, og sistnevnte er ikke det, men det er umiddelbart ingen forskjell mellom disse i forhold til deres referensielle status, alle fire NPene tolkes som presupponerte og dermed refererende. Hypotesen om typeskift for argumenter i GenNeg kan ikke gjelde genitivmarkerte presupponerte NPer som vi har i (34) – (37).

Borschev og Partee knytter tolkning av eksistenspresupposisjonen til en gitt situasjon. ”*Existence (in the sense relevant to AES` and NES`s) is always relative to a LOC(ation)*” (Borschev, Partee 2004:18). Derfor kan den referensielle status av presupponerte NPer markert med Gen karakteriseres som redusert i forhold til et avgrenset punkt i rom/tid.

---

⁶ Distribusjon mellom Nom og Gen som markerer henholdsvis eksistens/referensiell status og ikke-eksistens/ikke-referensiell status er ikke så entydig når det gjelder bruk av Nom.

(i) Esli vam nje pridjet otvet v tečenii sutok, to otveta nje budet.
Hvis til dere ikke kommer svar (Nom, sing., mask.) i løpet av døgn, så svar (Gen., sing., mask.) ikke blir.
Hvis ikke dere får noe svar i løpet av et døgn, så kommer det ikke noe svar.

(ii) Gadaju nje dlja vseh, tak čto, esli vam nje prišel otvet, nje obižajtes`.
Spår ikke for alle, så , hvis til dere ikke kom svar (Nom, sing., mask.), ikke vær fornærmet.
Jeg spår ikke til alle, så hvis ikke dere har fått noe svar, ikke vær fornærmet.

NPen ”otvet” (Nom, sing., mask.) er ikke-referensiell noe som kommer tydelig fram av konteksten. Likevel er begge NPene markert med Nom. Merk at i (i) står den første NPen ”otvet” (”svar”) i Nom mens den andre ”otveta” (”svar”) er genitiv-markert, ingen av NPene er referensielle.
(Begge eksemplene er autentiske og er funnet i Yandex søkemosus).

Kapittel 4

Pronomen og referanse

Når en nomenfrase forekommer i en ytring er det naturlig å spørre hva slags ting, objekter eller lignende frasen referer til. Referanseforhold, dvs. forholdet mellom språk og virkeligheten, står veldig sentralt i en semantisk tolkning av en NP. I kapitlene 2 og 3 ovenfor har jeg diskutert noen aspekter ved referanse til NPer og hvordan et slik forhold kan formaliseres i et type-logisk rammeverk. I de neste kapitlene er det anaforiske relasjoner som skal være hovedtema for diskusjonen. Jeg forsetter med å granske noen aspekter i forholdet mellom to NPer – en full NP og et pronomen (mer presist ikke-refleksive pronomener brukt anaforisk).

4.1 Anaforiske relasjoner

En anaforisk relasjon mellom to NPer kan bli definert på følgende måte:

[Def. 2] *Anaforiske relasjoner* er relasjoner som holder mellom pronomen og dets *anaforiske antesedent*, hvor antesedent defineres som: ” *that noun phrase which introduced the entity or entities into the discourse to which the pronoun is understood to refer.*” (Kamp, Reyle 1993:66).

Den generelle karakteristikken av en anafor inkluderer uttrykk av forskjellige syntaktiske kategorier. Denne oppgaven konsentrerer seg primært om forståelsen av nomenfrasetolkning. Alle tre typer nomenfraser kan inngå i en anaforisk relasjon.

- (i)   refleksiver og resiproke pronomener
- (ii)   ikke-refleksive pronomener
- (iii) fulle NPer, inkludert navn.

Alle nevnte typer anaforer kunne vært et spennende kontrastivt studium av språkene: norsk og russisk. Jeg vil begrense diskusjonen til noen tilfeller av anaforiske pronomener av gruppen (ii), dvs. ikke-refleksive anaforiske tredjeperson pronomener i norsk og russisk som kan være problematisk i forhold til den tradisjonelle forståelsen av en pronominal anafor.

4.2 Tredjeperson pronomener. Karakteristiske trekk

Ikke-refleksive pronomener kan ha typer bruk avhengig av hvor pronomener henter sin referanse. Bare en av disse typene kan karakteriseres som anaforisk.

*”Når pronomeneret får sitt innhold fra selve talesituasjonen eller omgivelsene, har det **deiktisk referanse**.*

*Når det får sitt innhold fra et ledd i konteksten, har det **anaforisk referanse**.”*

(Faarlund, Lie, Vannebo 1999: 323)

For eksempel, 1. og 2. person pronomener karakteriseres som deiktiske. Disse peker ut et objekt i virkeligheten. Mens 3. person pronomener er ofte anaforiske og har en antesedent i konteksten.

3. person pronomener karakteriseres tradisjonelt som refererende uttrykk, som arver sin referent fra et annet refererende uttrykk, for eksempel, en NP. For å kunne gi en semantisk tolkning av et anaforisk pronomener må man først og fremst definere og forklare en relasjon som holder mellom pronomeneret og dets anaforisk antesedent. Når pronomeneret og antesedent har samme referent, sies det at disse korefererer.

[Def. 3] To NPer **korefererer** hvis de refererer til den samme enheten α_1 and α_2 :

To NPer korefererer hvis og bare hvis Referent (α_1) = Referent (α_2)

Hvor Referent (α) er en enhet som α referer til.

(van Deemter, Kibble 2000:629)

Øvrige definisjonene av anaforisk antesedent og koreferanse begrenser anaforiske relasjoner til kun referensielle objekter, dvs. objekter som er brukt med refererende funksjon.

4.3 Uproblematisk 3. person pronomener

Både norsk og russisk bruker 3. person pronomener anaforisk i samsvar med definisjonene ovenfor [Def.2] og [Def.3].

(38) Slik var den lille prinsen begynt å tvile på blomsten, enda så gjerne han ville elske den. (A.de Saint-Exupéry ”Den lille prinsen”)

- (39) Pis`mo Tatjany predo mnoju,
 Brev (Nom, sing., nøytrum) (til)Tatjana foran meg,
 ego ja svjato beregu. (A. Puškin "Evgenii Onegin").
 den (Akk, sing., nøytrum) jeg hellig bevarer.
Tatjanas brev ligger foran meg, jeg bevarer det som helligdom

Relasjonen mellom pronomen og antesedent i setningen (38) og (39) kan karakteriseres som uproblematisk i en tradisjonell forstand. Begge eksemplene viser en koreferanse mellom pronomenet og antesedenten. For det første, har begge pronomenene en antesedent i konteksten, som er referensiell, dvs. den skal referere til en enhet/et individ i verden. I IL typesystemet har begge NPene i (38) og (39) en referansetype <e>. Den refererende NPen "blomsten" er en antesedent for 3. person anaforiske pronomenet "den" i (38). Den definitive refererende NPen er antesedenten for 3. person pronomenet "ego" i (39). Det andre kravet er også oppfylt: referenten til uttrykket "blomsten" er også referenten til pronomenet "den" i (38), NPen "pis`mo Tatjany" og pronomenet "ego" i (39) har en og samme referent.

4.4 Problematisk anaforiske relasjoner mellom pronomen og antesedent

Den tradisjonelle oppfatningen om at 3. person pronomenet krever en referensiell antesedent stemmer ikke alltid med data man finner i naturlig språk. Dette gjelder først og fremst tilfeller når pronomenet forekommer med NPer som har ikke-referensiell status og dermed er problematisk for både [Def.2] og [Def.3]. Et studium av slike tilfeller har blitt et spennende felt for både lingvistisk og språkfilosofisk forskning. Pronomenet i følgende avsnittene 4.4.1 og 4.4.2 representerer bare to av slike tilfeller, som er relevant for en diskusjon av problematiske anaforer i norsk og russisk som jeg har i denne oppgaven.

4.4.1 "Pronouns of laziness"

Det første tilfellet er såkalt "*pronouns of laziness*". Navnet stammer fra Geach (1962). Jeg vil oversette det engelske navnet med "*dovenskaps pronomen*" til norsk. Grunnen til at noen pronomen fikk karakteristikken som dovenskaps pronomen er at disse blir brukt for å unngå en leksikalsk repetisjon av sin antesedent.

Der er det to mest kjente typer av "pronouns of laziness". Den ene typen er såkalt "donkey"-setninger.

- (40) Every farmer who owns a donkey, beats it.
Hver bonde som har et esel slår det.

En annen velkjent type av dovenskap pronomenet er såkalt “pay-check”-setninger.

- (41) The man who gives his pay-check to his wife is wiser than the man who gives it to his mistress.
En mann som gir lønsslippet til sin kone er visere enn en mann som gir det til sin elskerinne.

Verken antesedent NPen ”a donkey” eller pronomenet ”it” i (40) kan bli forstått som et refererende uttrykk. Det er ikke slik for (40) at det finnes et spesifikt esel som hver bonde slår. Dermed kan ikke relasjonen mellom pronomen og antesedenten karakteriseres som anaforiske per definisjon [Def.2]. Antesedent NPen og pronomenet korefererer heller ikke i (41). NPen “pay-check” og pronomenet “it” har forskjellige referenter. Det er to ”pay-check” gjenstander som hører til to forskjellige individer. Relasjonen mellom pronomenet og antesedent NPen strider mot definisjonen av koreferanse [Def.3].

Geach foreslo at måten å analysere pronomenet ”it” i setningen (40) og (41) er å si at “... a pronoun that simply goes proxy for some expression constructible from words occurring in the syntactic environment of its antecedent, and which is employed primarily to avoid repetitious language.” (Edelberg, 1986:3). Pronomenet ”it” kan bli parafrasert i form av beskrivelsen som blir hentet fra den første delen av setning.

- (40') Every farmer who owns a donkey beats the donkey he owns.
Hver bonde som eier et esel slår det eselet han eier.

En slik analyse mislykkes i å gi en semantisk forklaring for setninger med denne typen pronomen hvor et pronomen står for en NP som ikke er et egennavn eller er bestemt fordi en enkel erstatning av pronomenet med full NP vil forandre setningsbetydning (Dowty, Wall, Peters, 1981).

Som for eksempel, setningene (42) og (42') kan ikke være semantisk identiske.

- (42) John tries to catch a fish and wishes to eat it.
John prøver å få en fisk og ønsker å spise den.
(42') John tries to catch a fish and wishes to eat a fish.
John prøver å få fisk og ønsker å spise fisk.

Den indefinitte NPen "a fish" i første og andre delene av setningen (42') har forskjellige ekstensjoner. Hvis (42) betyr at John ønsker å spise den samme fisken som han eventuelt har fått fisket ut, betyr ikke setningen (42') nødvendigvis at John prøver å få og ønsker å spise den samme fisken.

Det er ingen enkel måte å gi en presis semantisk beskrivelse for pronomen som vi har i (40) og (41). Disse har fått mye oppmerksomhet i flere teorier som tar opp anaforiske relasjoner til analysen. Det har ikke vært mulig å gå inn på de enkelte forslag innefor rammene av denne oppgaven. Jeg vil bare oppsummere med å si at det er flere semantikerne som har kommet til en konklusjon at det ikke finnes en separat semantisk type av "pronouns of laziness" og at disse må behandles som alle andre vanlige pronomener.⁷

4.4.2 Anaforer med "intentional identity"

Fenomenet ble først introdusert av Geach (1967) og har fått navnet "Geach puzzle".

(43) Hob thinks a witch blighted Bob's mare, and Nob thinks she killed Cob's sow.
Hob tror at en heks skadet Bob sin hoppe og Nob tror hun drepte Cob sin purke.

Denne setningen inneholder en identifikasjonsrelasjon mellom to objekter som ikke har referent i den reelle verden, og dermed passer ikke inn i den tradisjonelle definisjonen av referanse [Def.1]. Disse kan beskrives som "tankeobjekter", dvs. objekter som har referanse til individer, men i så å si tankeverden. Som i (43) er det ene objektet uttrykket med NPen "witch", som ikke har noe referent i den reelle verden og eksisterer i Hob sine tanker og den andre med et anaforisk pronomen "she", som referer til et objekt som eksisterer i Cob sine tanker. Geach kaller derfor slike setninger for "*intentional identity sentences*", dvs. setninger med intensjonal identitet.

Det finnes flere forslag til analyse av setninger med intensjonal identitet i semantisk forskning. Blant annet finnes det argumenter for at anaforiske pronomener kan ha "speaker reference" til antesedenten som sin semantiske verdi.⁸ Dette innebærer at individets ønsker, tanker, drømmer osv. kan også betraktes som mulige verdener og objekter som hører

---

⁷ Man finner argumenter for denne beslutningen blant annet hos B. Partee (1978).

⁸ For nærmere diskusjon av diverse semantiske teorier knyttet til denne problematikken og for referanser se Edelberg (1986)

til/eksisterer i en tankeverden er såkalt ”tankeobjekter”, dvs. at disse objektene har en såkalt ”*speaker reference*”. La oss se på en følgende setning:

(44) Mary wants to marry a plumber. He has to be rich.
Mary vil gifte seg med en rørlegger. Han må være rik.

Den svake ikke-definitte NPen ”a plumber” har to tolkninger i (44). Den ene er en spesifikk tolkning av NPen ”plumber”, dvs. det finnes en faktisk person som er rørlegger og som Mary har et ønske om å gifte seg med. Mens tolkning nummer to er at en slik person så å si eksisterer bare i Mary sine drømmer eller planer. Begrepet om ”speaker reference” gjør det relevant å snakke om referensielle tolkningen av nomenfrasen i begge tilfellene. Det hvilken av de to tolkningene man velger vil påvirke en tolkning av 3.person pronomenet ”he”: enten med referanse i den reelle verden eller refererende til en slags mentalt eller tankeobjekt. Med den siste tolkningen kan 3. person pronomen ”he” i (44) betegnes som en intensjonal anafor.

Kapittel 5

Anaforisk og ikke-anaforisk bruk av 3. person pronomen i norsk

I kapitlet 4 ovenfor har jeg introdusert begrepene ”anaforiske relasjoner” og ”koreferanse relasjoner”, som er sentrale for forståelse av 3.person pronomen. Jeg har påpekt at når 3.person pronomen brukt med nominalfrasen krever det et individdenoterende antesedent, og har diskutert noen tilfeller når dette kravet ikke er oppfylt. I dette kapitlet vil jeg se på noen eksempler av 3. person pronomen i norsk og hvordan dette pronomenet forholder seg til [Def.1], [Def.2] og [Def.3].

5.1 Tredje person pronomen i norsk med nominal antesedent

3. person pronomen i norsk kan deles i tre kategorier:

- i. Personlig 3. person pronomen: ”hun/han/de”.
- ii. Upersonlig 3. person pronomen ”den/det/de” som kongruerer med antesedentfrasen i kjønn og tall. I nynorsk sammenfaller disse med personlig 3. person pronomen ”ho/han/de”.
- iii. Nøytrumsformen av upersonlig 3. person pronomen ”det” som ikke kongruerer med antesedentfrasen i kjønn og tall.

Videre skal jeg diskutere eksemplene med pronomen i kategorien (ii) og (iii).⁹

Tabell 8. 3 person pronomen i norsk med nominal antesedent.

Referanse	Pronomen	Eksempler
1. Referenten er en person/personer	<i>Han/ham</i> <i>Hun/henne</i> <i>De/dem</i>	Det er broren min. <i>Han</i> heter Jens.
2. Referenten er ikke-menneskelig vesener, livløse tilstander, abstrakte begreper	<i>Den</i> <i>Det</i> <i>De</i>	Har du sett boka mi? – <i>Ho</i> ligg der borte.

⁹ Jeg vil bruke hovedsakelig pronomensystemet i bokmål med unntak av noen få dialektale varianter som får fram noen forskjeller som bokmål ikke har.

3. Referenten er ikke samme gjenstand eller lignende som antesedenten, men noe som kan benevnes med samme uttrykk	<i>Den</i> <i>Det</i> <i>De</i>	Den mannen som gav løpningssposen til kona si, var lurare enn han som gav <i>han</i> til elskarinna si.
4. Referenten eksisterer ikke i den reelle verden	<i>Den</i> <i>Det</i> <i>De</i>	Jeg ønsker meg en sykkel. <i>Den</i> skal være blå.
5. Ikke-spesifikk referanse med kvantor som antesedent	<i>De</i>	Hvis noen må røyke, må <i>de</i> gå ut.
6. Ingen referent (ikke-spesifikk referanse)	<i>Det</i> (kongruerer ikke med antesedenten i kjønn og tall)	Kari har ingen bil, men ønsker seg <i>det</i> .
7. Ingen referent (pronominaliserer en kjerne til substantivfrase med ”noen” som ikke har kvantifiserende betydning og refererer til en type eller art)	<i>En/et</i> (tellbare substantiver) ¹⁰ <i>Det</i> (ikke-tellbare substantiver)	Har du nokon kjole å ha på deg? – Bare <i>ein</i> gammal, velbrukt <i>ein</i> .

I tabellen 8 er både referensielle og ikke-referensielle typer av pronomener referanse representert. Punktene 1 og 2 viser relasjoner mellom pronomenet og antesedent som i tradisjonell forstand karakteriseres som uproblematiske: antesedenten er en referensiell nomenfrase og pronomenet korefererer med den. I disse tilfellene brukes det en pronomenerform som kongruerer grammatisk (i kjønn og tall) med antesedenten. Under punktene 3, 4, 5, 6 og 7 finner vi tilfeller som utgjør et problem for en tradisjonelt semantisk analyse av anaforiske pronomener fordi antesedenten er en ikke-referensiell NP og relasjonen

¹⁰ ”En/et” må ikke forstås som en form av 3. person pronomener men brukes til å pronominalisere substantiver og er dermed tatt i betraktning i denne tabellen.

mellom antesedenten og pronomenet kan dermed ikke beskrives som anaforisk. Jeg vil se nærmere på noen av disse ”problematisk” relasjonene.

5.2 ”Pay-check”-pronomener i norsk

I avsnittet 4.4.1 har introdusert en gruppe pronomener, som har fått et navn ”dovenskaps pronomener”. Som en undergruppe av disse kan man skille ut pronomener av typen som vi har i eksemplet (41). Jeg vil kalle slike pronomener for ”pay-check”-pronomener. La oss se på den norske varianten av setningen (41):

(45) Den mannen som gav lønningsposen til kona si, var lurare enn han som gav han til elskarinna si. (Faarlund, Lie, Vannebo 1999:330)

I den nynorske setningen er både antesedentfrasen ”lønningsposen” og pronomenet ”han” refererende uttrykk, men de refererer til to forskjellige gjenstander/objekter i verden. Dermed kan ikke relasjonen mellom disse karakteriseres som koreferanse. Dette er et felles trekk for norske setningene som kommer nedenfor.

(46) Jeg gav Amaie den siste boka av Solstad, men hun hadde alt lest den.
(Faarlund, Lie, Vannebo 1999:330)

(47) Vanlige lønnstakere må levere selvangivelsen i januar, men private næringsdrivende kan levere den i februar.

(Faarlund, Lie, Vannebo 1999:330)

(48) Kari tok eksamen i Oslo. Mens Peter tok den i Tromsø.

(49) Ola fikk sykkel. Kari fikk det og.

(50) Kari har leilighet i Oslo. Mens Peter har en i Kristiansand.

Til tross for at vi kan regne (46) – (50) til en gruppe av ”pay-check”-setninger, skiller disse seg fra hverandre på flere måter. I setningene (46), (47) og (48) er den kongruerende formen er 3. person pronomenet ”den” brukt. Mens i (49) finner vi nøytrumsformen ”det” og i (50) er NPen pronominalisert med substantivkjernen ”en”.

NPene i (46) og (47) må tolkes som definite. Formen til pronomenet gjenspeiler referensielle egenskaper til antesedentfrasen. NPene ”den siste boka av Solstad” i (46) og ”selvangivelsen” i (47) er begge definite. Definitte NPer markerer unikhhet av referenten i verden. Begge NPene er på et viss referensielt tvetydige. ”Den siste boka til Solstad” kan både referere (i) til den siste romanen til Solstad som finnes i mange eksemplarer og (ii) til et enkelt eksemplar av romanen. I (46) må den leses med tolkning (i). Ellers vil pronomenet ”den”

forutsette at Amalie allerede har lest det eksemplaret av boken som hun har nettopp fått. En lignende analyse kan foreslås for setningen (47), hvor ”selvangivelsen” ikke refererer til hvert enkelt eksemplar men sannsynligvis til årets selvangivelse som skal leveres av alle. Dvs. at i eksemplene (46) og (47) refererer antesedenten og pronomenet til forskjellige gjenstander bare tilsynelatende. I (46) og (47) er NPene og pronomenet refererende uttrykk. NPene kan tolkes som generaliserte kvantorer, en $\langle e,t \rangle, t \rangle$ type. Pronomenet henter sin referent fra antesedentfrasen. Disse er eksemplene på en vanlig anaforisk relasjon mellom antesedent og pronomen.

Antesedent NPene, ”eksamen” i (48) og ”sykkel” i (49) er NN per definisjon. Jeg har diskutert problematikken rund semantisk tolkning av NN i norsk i 3.4.3. I (49) kan NN tolkes med en ”type referanse”, dvs. den refererer ikke til en spesifikk ting/objekt ”sykkel” men til en type ”sykkel”. NNen ”sykkel” er pronominalisert med et nøytrale ikke-kongruerende pronomenet ”det” som i (49) refererer til den samme typen ting som antesedentfrasen.¹¹

Som det har blitt argumentert for tidligere kan NN i norsk tolkes innenfor en verbets operator, dvs. disse får som regel ikke-spesifikk tolkning, en ”property” $\langle e,t \rangle$ type. Nøytrumsformen av pronomenet ”det” brukes som regel for pronominalisering av substantiver med ikke-referensiell status. Denne typen forbindelse har vi i (49), hvor både nomenfrasen og pronomen har samme type denotasjon som en $\langle e,t \rangle$ type. Siden den anaforiske kongruerende formen av 3. person pronomenet ”den” krever en antesedent på et individnivå, ville den ikke passe her.

(49') Kari fikk sykkel. *Den fikk Ola og.

Som i (49) er antesedentfrasen ”eksamen” i (48) en NN og dermed er ikke-refererende men da pronominalisert med referensielle pronomenet ”den”. Hvordan kan en slik usamsvar mellom type-nivåer for NPen og pronomenet forklares?

I A.Grønn sin artikkel om nakne nominaler i norsk (Grønn 2006), argumenterer han for at pronomenet ”den” i eksempelet (51) nedenfor kan forstås som et tilfelle av såkalt ”inferable”¹² eller ”bridging”.

---

¹¹ K.Borthen (2003) kaller pronomenet som brukes med antesedenter som referer til ”en type ting” for ”type anaphora”.

¹² Fenomenet ”inferable” betegner en distinksjon mellom det som blir sagt og det som er implisitt, som i følgende eksempel:

(i) A: Kjell Johan er gift. B: Det visste jeg ikke. A: Jeg tror hun heter Kirsten. (Grønn 2006:84)

Pronomenet ”hun” refererer til Kjell Johan sin kone. Referenten blir ikke nevnt eksplisitt med navn, dvs. med et lingvistisk uttrykk ”kona”. Det at Kjell Johan er gift impliserer at han har en kone.

(51) Kari har bil, men hun bruker den aldri.

Det anaforiske pronomenet ”den” mangler en lingvistisk antesedent på samme type-nivå. Objektargumentet ”bil” er en NN og kan ikke være individ-denoterende. Det at Kari er bileier impliserer imidlertid at hun har en bil. Derfor kan det referensielle pronomenet ”den” bli brukt i (51).

Bruk av den referensielle formen av 3. person pronomenen i (48) kan også forklares i utgangspunktet i Grønn sitt forslag til analysen av (51). Jeg antar at bruk av refererende pronomenet ”den” i setningen (48) impliserer at Peter og Kari tok hver sin eksamen, men sannsynligvis av samme type, for eksempel, eksamen filosofikum, den ene i Oslo og den andre i Tromsø. Det hva slags eksamen det snakkes om i denne setningen må være underforstått.

Siste eksemplet viser forskjellen mellom nøytrumsformen ”det” og substantivkjernen ”en”/”et”. Pronomenformen ”en”/”et” blir enten omtalt som et dovenskapspronomen i likhet med det engelske ”one” (”a pronoun of laziness”) eller kan karakteriseres som en pronominalisert kjerne i en substantivfrase (Faarlund, Lie, Vannebo 1999: 225). ”Det” er en nøytrumsform av 3. person pronomenen og kongruerer ikke grammatisk (i kjønn og tall) med antesedentnominalfrasen. Forskjellen mellom disse pronominalformene er at ”det” ikke kan brukes referensielt eller partitivt mens ”en” kan gjøre det. NPen ”leilighet” er ikke-spesifisert i (50) og skal sannsynligvis tolkes som en ”type ting”. Pronominalformen ”en” er brukt partitivt her. ”En”/”et” kan også brukes referensielt.

(52) Jeg har ikke sykkel, men jeg reparer en.

(52) er akseptabel bare i betydning: ”Jeg har ikke sykkel selv, men reparerer en sykkel, for eksempel, til naboen min.” NN ”sykkel” er ikke-referensiell. Den pronominaliserte kjernen ”en” er objektet til verbet ”reparerer”. Verbet ”å reparere” er et fullverdig leksikalsk ikke-intensjonalt verb med et ekstensjonalt objekt. Pronominalformen ”en” må ha en antesedent på individnivå. Dermed kan ikke NN ”sykkel” være en semantisk antesedent for ”en”. Pronomenet henter likevel sitt leksikalske innhold fra nominalfrasen.

(53) Det bordet er for kort. Jeg trenger et som er lengre.

I denne setningen er NPen ”det bordet” definitt og tydelig referensiell, den peker ut en konkret gjenstand i verden. Likevel kan vi ikke slutte oss til at ”det bordet” er en semantisk antesedent for pronomenet ”et”. Pronomenet er et objekt til det intensjonale verbet ”trenger” og kan ikke ha en referensiell tolkning i (53). Forbindelsen mellom antesedenten og pronomenet er på et leksikalsk og ikke semantisk nivå.

(54) Per har kjøpt en ny leilighet i Oslo og har solgt den han hadde i Kristiansand.

Både NPen ”en ny leilighet” og pronomenet ”den” er referensielle fraser. Men det er ingen koreferanse relasjon mellom dem. De har to forskjellige referenter i den virkelige verden i likhet med eksemplet (45). Dvs. at forbindelsen mellom NPen og pronomenet igjen er leksikalsk og ikke semantisk.

Eksemplene ovenfor er på ingen måte en utfyllende oversikt over alle typer ”pay-check” setninger i norsk. Men de viser varierende referensielle egenskaper av både pronomen og antesedent og varierende typer relasjoner mellom disse. ”Pay-check” setninger er ingen homogen gruppe i norsk. Vi kan dele eksemplene ovenfor i følgende grupper.

- i. Bare tilsynelatende forskjellige referenter. Både antesedent og pronomen er referensielle og korefererer. Eksemplene (46) og (47)
- ii. Både antesedent og pronomen er ikke-referensielle. Refererer til en type eller art. Eksemplene (48), (49) og (50).
- iii. NP og pronomen er referensielle men har to forskjellige referenter. NPen er ikke semantisk antesedent for pronomenet. Eksemplene (45) og (54).
- iv. NP og pronomen har forskjellige denotasjoner, den ene er referensiell den andre er egenskap-denoterende. Eksempel (53).

I gruppe (i) har vi setninger som representerer en vanlig anaforisk koreferanse relasjon. I gruppe (ii) kan ikke forbindelse mellom pronomen og NP være anaforisk per definisjon [Def.2]. Likevel denoterer disse det samme, nemlig en egenskap. I (iii) har vi noen eksempler på at NP og pronomen kan ha to forskjellige denotasjoner. Forbindelsen mellom pronomen og NP er snarest leksikalsk og ikke semantisk og ikke kan defineres som anaforisk i følge [Def.2].

5.3 Pronomenet ”den/det” i intensjonale kontekster i norsk

Det som skiller 3.person kongruerende pronomen ”den/det” fra ikke-kongruerende formen ”det” i norsk er at det første karakteriseres som refererende til et individ/en enhet. Ifølge koreferanseregelen [Def.3] og definisjonen av referanse [Def.1] krever denne typen pronomen en antesedent som denoterer et individ/en enhet i verden. Eksemplet (55) nedenfor er dermed problematisk.

(55) Jeg ønsker meg en sykkel. Den skal være blå.

Ifølge Zimmermann (1993) får indefinitte objekter til intensjonale referensielt ugjennomsiktige verb som ”å ønske” en tvetydig tolkning, som det har blitt diskutert i 3.4.1. Den ene tolkningen av (55) er at det finnes en enhet x ($x = \text{sykkel}$) som individet ”jeg” står i en ønskerelasjon til. Dvs. NPen ”en sykkel” tolkes spesifikt og er en antesedent for 3. person pronomenet ”den”. Mens med ikke-spesifikk tolkning impliserer ikke (55) at det finnes et objekt i verden som NPen ”en sykkel” denoterer, dvs. ”en sykkel” er ikke-referensiell og tolkes som ”property”, dvs. $\langle s, \langle e, t \rangle \rangle$ type. Den denoterer en egenskap og ikke et individ, og da er det forventes at den ikke-kongruerende formen ”det” skulle bli brukt her for å pronominalisere NPen, men vi har den kongruerende pronomen ”den” i (55). Det finnes to måter å løse dette problemet på:

- i. Å finne en alternativ analyse for antesedent.
- ii. Å godta at pronomen gjennomgår et typeskift og skifter til en ”property”- type.

Jeg vil argumentere for løsningen (i). For det første, på grunn av pronomenets syntaktiske struktur: pronomenet er et subjektargument i (55). Hvis ”den” skulle skifte til en $\langle e, t \rangle$ type, så vil det stride med komposisjonelle regler i IL: setningen vil være komponert av argumenter av samme type (”å være blå” et predikat og skal tolkes som $\langle e, t \rangle$). For det andre, i naturlige språk er det ikke uvanlig at anaforske pronomen forekommer med antesedenter som ikke har ekstensjonal tolkning. Jeg har diskutert problematikken rundt såkalt ”anfor med intensjonal identitet” i 4.4.3, hvor det ble argumentert for at anaforske pronomen kan ha ”speaker reference” til antesedenten som sin semantiske verdi. I lys av en slik analyse kan vi tolke (55) på følgende måte: individet ”jeg” har et slags mentalt bildet av objektet ”sykkel”, dvs. at sykkelen eksisterer i individets mentale rom. Dermed kan faktisk NPen ”en sykkel”

være referensiell og den får en tolkning som en generalisert kvantor, en $\langle s, \langle e, t \rangle \rangle$ type. Denne tolkningen gjør det mulig å betrakte en relasjon mellom antesedent nomenfrasen og pronomenet som en anaforisk relasjon. Pronomenet gjennomgår ikke et typeskift og tolkes også intensjonalt likt NPen.

(56) Jeg skal kjøpe meg en sykkel. Og den skal jeg bruke hver dag.

Denne setningen skiller seg litt fra eksempelet (55). For det første, verbet ”kjøpe” er et vanlig, ikke-intensjonalt verb. Likevel kan man si at setningskonteksten er intensjonal. Futurumsformen ”skal kjøpe” skaper en intensjonal kontekst. Den uttrykk et ønske, en plan om å kjøpe en sykkel. For det andre, i (55) var pronomenet ”den” et subjektargument, mens i (56) står det som direkte objekt til en intensjonal futurumsform av verbet ”skal bruke”. I dette tilfellet kunne Zimmermanns analyse av objekter til intensjonale verb som ”property” type anvendes også for pronomenet ”den”. Da vil både antesedent NPen ”en sykkel” og pronomenet ”den” kunne fått tolkning som samme type $\langle s, \langle e, t \rangle \rangle$, fordi begge denoterer egenskapen ”å være en sykkel”. Men intuitivt skal ikke den semantiske representasjonen av NPen i (56) være noe annerledes enn den semantiske representasjonen av NPen i (55). Og hvis man godtar en kvantifikasjonstolkning av NPen ”sykkel” i (55), så skjer det heller ingen typeskift til ”property”- type for objektet ”den”, og pronomenet kan karakteriseres som en anafor med intensjonal identitet, dvs. en anafor med referanse til et objekt som eksisterer i det ”mentale” rommet.

5.4 Oppsummering av kapitlet

I dette kapitlet 5 har jeg sett på noen eksempler av 3.person pronomen, både den kongruerende og ikke-kongruerende form, og en pronominalisert substantivkjerne i norsk som er avvikende i forhold til [Def.1], [Def.2] og [Def.3]. Nedenfor skal jeg prøve å oppsummere noen av bruksområder for disse tre typer pronomen i norsk med utgangspunkt i analyserte eksemplene. Eksemplene ovenfor viser at:

Den ikke-kongruerende formen av 3. person pronomenet ”det”

- Brukes ikke-referensielt og denoterer som regel en egenskap

Den pronominaliserte substantivkjernen ”en”

- Brukes med NPer som denoterer intensjonale objekter.

- Kan brukes referensielt, men inngår ikke i en koreferanserelasjon med NP.

Kongruerende former av 3 pers. pronomenet

- Inngår i en koreferanserelasjon med referensielle antesedenter.
- Korefererer med kvantifiserte antesedent-NPer som har intensjonal identitet.
- Kan brukes for pronominalisering av ikke-referensielle NPer, men selv tolkes referensielt.

Øvrige karakteriske trekk for tre typer pronomener i norsk viser en følgende distinksjon mellom den kongruerende formen av 3. person pronomener ”den/det” og ikke-kongruerende formen ”det” i norsk: når den første typen pronomener blir brukt for å pronominalisere en NP signaliserer det at NPen har en referent på et individnivå med unntak av noen tilfeller, hvor NPen er har ikke-referensiell status, men pronomenet selv er referensielt, mens den andre type pronomener signaliserer at NPen er ikke-refererende og denoterer som regel en egenskap.

Kapittel 6

Problematisert bruk av 3. person pronomener i russisk

Jeg har avsluttet forrige kapittel med å understreke en distinksjon mellom anaforisk (refererende) og ikke anaforisk (ikke-refererende) bruk av 3. person pronominaler i norsk. I dette kapitlet vil jeg se på relevante forskjeller i det russiske pronominalsystemet. Det faktum at 3. person anaforiske pronomener i russisk kan bli brukt ikke-referensielt har fått en oppmerksomhet i lingvistisk forskning (Nørgård-Sørensen). Jeg skal se nærmere på noen av slike tilfeller. Til slutt vil jeg diskutere pronomenerbruk i såkalt ”pay-check”-setninger i russisk, og hvordan den skiller seg fra pronomenerbruk i norske setninger av samme typen.

6.1 Den anaforiske tredje person pronomener i russisk

I russisk sammenfaller anaforiske former av 3. person pronomener med former av 3. person personlig pronomener.

Tabell 9. Personlige pronomener i russisk.¹³

	Mask., sing.	Fem., sing.	Nøytrum, sing.	Plural
Nominativ	On	Ona	Ono	Oni
Akkusativ/Genitiv	Ego	Eje	Ego	Ih

Pronomener ”on”, ”ona”, ”oni” kan både ha person/personer og gjenstander som referenter. Dvs. de fungerer som anaforiske pronomener for både person (animatum) og ting (inanimatum). ”On” kan være både ”han” og ”den”/”det”, ”ona” er både ”hun” og ”den”/”det” og ”oni” er ”de”.

(57) *Vot dom. On novyj.*
Her hus (Nom, sing., mask.). Han (Nom, sing., mask.)ny.
Her er et hus. Det er nytt.

(58) *Vot čaška. Ona zeljonaja.*
Her kopp (Nom, sing., fem.). Hun (Nom, sing., fem.)grønn.
Her er en kopp. Den er grønn.

Anaforiske 3. person pronomener i russisk er substantiviske og krever en nominal antesedent.

¹³ I denne tabellen vil jeg oppgi bøyningen av bare 3 kasusformer. Nominativ og genitiv kasus er vanlig for subjektargumenter, mens akkusativ og genitiv for objektargumenter.

6.2 To typer anaforiske pronomen i russisk. 3. person pronomen vs. pronomen "eto"

Det er et annet pronomen i russisk, som også kan brukes substantivisk og med nominale antesedenter. Det er pronomenet "eto" ("denne"/"den", "dette"/"det"), som er en nøytrumsform av det påpekende pronomenet "etot" ("denne"/"dette"). Den nøytrumsformen av 3. person pronomen "det" i norsk og pronomenet "eto" i russisk er ikke helt identiske. Likevel i noen tilfeller blir "eto" oversatt med "det" eller omvendt. Konkurransen mellom 3. person pronomen og pronomenet "eto" foregår likevel på et annet felt enn konkurransen mellom kongruerende former av 3. person pronomen og nøytrumsformen "det" i norsk. La oss se på noen eksempler.

- (59) V tečenii 200 let šla bor`ba rimljan s kel`tami.
I løpet av 200 år foregikk kamp (Nom, sing., fem.) romerne med kelterne.
I imenno ona sposobstvovalo vozvyšeniju Rima.
Og nettopp hun (Nom, sing., fem.) forårsaket oppløftning Roma.
(Padučeva 1985)
I løpet av 200 år foregikk det en kamp mellom romerne og kelterne. Og det var nettopp denne kampen som forårsaket en oppløftning av Roma.
- (59') V tečenii 200 let šla bor`ba rimljan s kel`tami.
I løpet av 200 år foregikk kamp (Nom, sing., fem.) romerne med kelterne.
I imenno eto sposobstvovalo vozvyšeniju Rima.
Og nettopp det forårsaket oppløftning Roma. (Padučeva 1985)
I løpet av 200 år foregikk det en kamp mellom romerne og kelterne. Og det var nettopp dette (faktum) som forårsaket en oppløftning av Roma.

Eksemplene (59) og (59') viser at det hvilke pronomen blir brukt, pronomenet "eto" eller 3. person pronomen, har en betydningsforskjell. I (59) har vi 3. person pronomen "ona" ("hun", sing., fem.). Pronomenet peker ut den samme referenten som antesedentfrasen "bor`ba" ("kamp", sing., fem.). Dvs. det som har forårsaket en oppløftning av Roma var en kamp mellom to folkeslag. Mens i (59') er antesedenten til pronomenet hele den første setningen. "Eto" refererer til et faktum som er beskrevet i den foregående setningen. Setningen betyr at årsaken til oppløftning av Roma var selve faktum at det foregikk en kamp mellom romerne og kelterne.

Blant konstruksjonene hvor 3. person pronomen konkurrerer med pronomenet "eto" er den største klassen såkalt identifikasjonssetninger. De har følgende funksjon: de bringer to referenter i overensstemmelse, for eksempel, referentene til pronomenet og NPen eller referentene til to NPer.

- (60) Enrike uznal novogo uznika:
 Enrike kjente igjen ny fange (Akk, sing., mask.):
 eto byl odin tovariš` po partii. (Padučeva 1985)
 det var en kamerat i parti.
Enrike kjente igjen den nye fangne. Det var en partikamerat.
- (60') Enrike uznal novogo uznika:
 Enrike kjente igjen ny fange (Akk, sing., mask.):
 im byl odin tovariš` po partii. (Padučeva 1985)
 han (Inst, sing., mask.) var en kamerat i parti.
Enrike kjente igjen den nye fangen. Det var en av hans partikamerater.

Både (60) og (60') (siste delen av begge) kan kalles identifikasjonssetninger, som har en funksjon å bringe i overensstemmelse referenten til subjektet, pronomensfrasen "eto" i (60) og "im" i (60') og referenten til nominalpredikatfrasen "tovariš` po partii" ("partikamerat"). Setningene er identiske bortsett fra pronomenet, pronomenet "eto" i (60) og 3. person pronomeren "im" ("han", Instrumentalis, sing., mask.) i (60'). Bruken av to forskjellige typer pronomener i (60) og (60') forandrer ikke betydning av setningen slik i (59) og (59'). Likevel er det en viss forskjell mellom disse, og den må kunne forklares. Nørgård-Sørensen (2002) påstår at forskjellen ligger i setningens tekstpragmatiske trekk. Som, for eksempel, i (60') der bruk av 3. person pronomeren "im" signaliserer bibeholdelsen av setningens topik, dvs. at NPen "novyj uznik" ("ny fange") også er topik i andre delen av setningen. Jeg synes at forskjellen ligger på et dypere plan og handler om forskjellige tolkninger av antesedenter. E. Padučeva (1985) sier at setninger av typen (60) og (60') kan innebære en konseptuell forskjell. Pronomenet "eto" tillater referanse til et objekt uavhengig fra konseptet¹⁴ det er representert med i forangående kontekst. Mens 3. person pronomeren bare blir brukt i situasjoner der objektet blir gjengitt med et og samme konsept, må ikke pronomenet "eto" nødvendigvis bli representert med det samme konseptet som sin antesedent. Dvs. konseptet til frasen "novogo uznika" ("ny fange") blir gjengitt av 3. person pronomeren "im" i (60'). Mens antesedenten for pronomenet "eto" i (60) ikke nødvendigvis er NPen "novogo uznika" ("ny fange"), den kan også referere til, for eksempel, et menneske/en person som Enrike kjente igjen.

- (61) Ja našjol što-to interesnoje v jašike stola. Eto byla fotografija mojego druga.

¹⁴ Padučeva bruker begrepet "konsept" tilsvarende Freges begrep "sense" (Frege, 1892). "Sense" eller betydning hos Frege er et abstrakt objekt, en proposisjonskonstituent og er ikke det samme som referanse. En slik forskjell mellom "sense" og "reference" kan for eksempel, forklare hvorfor en og samme referent i verden kan bli assosiert med to forskjellige språklige uttrykk. For eksempel, Lues Clark og Supermann er to konsepter som referer til en og samme person som for øvrig er en oppdiktet person som ikke har en referent i den reelle verden.

Jeg fant noe interessant i skuff bord. Det var fotografi min venn.
Jeg fant noe interessant i skuffen til pulten. Det var et fotografi av min venn.
 (61') Ja našjol što-to interesnoje v jašike stola.
 Jeg fant noe interessant i skuff bord.
 *Jej/im byla fotografija majego druga .
 Hun/han (Inst, sing., fem./mask.) var fotografi min venn.
Jeg fant noe interessant i skuffen til pulten. Det var et fotografi av min venn.

I (61) blir ikke objektet til antesedentfrasen introdusert med navn. Den første setningen forteller at det ble funnet en ting men forteller ikke hva slags ting. Bare pronomenet "eto" kan bli brukt for å pronominalisere frasen "što-to interesnoje" ("noe interessant"). Kongruerende 3. person pronomen passer ikke i denne setningen, (61') er markert med stjernen.

Ved hjelp av eksemplene ovenfor kan vi definere forskjellen mellom pronomenet "eto" og 3. person pronomen i russisk på følgende måte:

- i. Pronomenet "eto" kan brukes uten klart definert nominal antesedent.
- ii. 3. person pronomener må alltid ha en klart definert nominal antesedent.

6.3 Pronomenet "eto" og 3. person pronomen i russisk i intensjonale kontekster

I analysen av pronomenet "eto" hos Nørgård-Sørensen finner vi argumentasjon for at dette pronomenet kan brukes kun med referensielle antesedenter. E.Padučeva presenterer en rekke eksempler som viser at pronomenet "eto" ikke kan brukes i konstruksjoner, hvor en antesedentfrase ikke introduserer en ny referent: blant annet med antesedenter som er spørreord, setninger med negasjon og ikke-referensielle antesedenter.

(62) Kto tvoj učitel` muzyki? * Eto Džonz.
 Hvem din lærer musikk? Det Jones.
Hvem er din musikk lærer? Det er Jones.

Bruk av pronomenet i (62) er ikke akseptabelt siden antesedenten til pronomenet er spørreordet "kto" ("hvem").

(63) Ja nje uspel pogovorit` s odnim vašim učenikom.
 Jeg ikke rakk å snakke med en deres student (Inst, sing., mask.).
 *Eto Kolja Sidorov.
 Det Kolja Sidorov.
Jeg rakk ikke å snakke med en av deres studenter. Det er Kolja Sidorov.

Antesedentfrasen står i negasjonssetningen. Derfor kan ikke pronomenet ”eto” anvendes.

- (64) Nam nužny provodniki. *Eto žiteli sosednih selenij.
Oss trenger veiviser (Nom, pl.). Det innbyggere nabo landsbyer.
Vi trenger noen veivisere. Det er innbyggere av nabolandsbyer.

Når det gjelder eksempler (63) og (64) er jeg uenig med Padučeva i hennes forklaring på hvorfor disse er ugrammatiske. Problemet, etter min oppfatning, ligger ikke i antesedentens referensielle egenskaper, men i misforhold mellom kontekstene, der pronomenet og antesedentfrasen forekommer. NPene i både (63) og (64) står i en intensjonal kontekst. I (63) har vi en negasjonssetning, men som også kan tolkes som et ønske/et behov, ”jeg ønsket å få snakke med en av dine elever”. NPen ”provodniki” (”veivisere”) er et semantisk objekt til et intensjonalt predikativt adverb ”nužny” (”trenges”). Mens begge pronomener er subjektargumenter i en ekstensjonal kontekst.

- (63`) Ja nje uspel pogovorit` s odnim vašim učnikom.
Jeg ikke rakk å snakke med en deres student (Inst, sing., mask.).
Eto dolžen byl byt` Kolja Sidorov.
Det måtte var å være Kolja Sidorov.
Jeg rakk ikke å snakke med en av deres studenter. Det måtte være Kolja Sidorov.
- (64`) Nam nužny provodniki.
Oss trenges veiviser (Nom, pl.).
Nam by hotelos` čtoby eto byli žiteli sosednih
Oss Konjunktiv ville at det skulle være innbyggere naboens
selenii.
landsbyer.
Vi trenger noen veivisere. Vi ønsker at det skulle være innbyggere fra nabolandsbyer.

Mens pronomenet i (63) og (64) forekommer i en vanlig ekstensjonal kontekst, har jeg gjort konteksten i der pronomenet forekommer til en modal kontekst i (63`) og intensjonal kontekst i (64`). Min intuisjon som språkbruker sier at både (63`) og (64`) er full akseptable på russisk. 3. person pronomen kan også være et alternativ.

- (63``) Im dolžen byl byt` Kolja Sidorov.
Ham (Inst, sing., mask.) måtte var å være Kolja Sidorov.
Jeg rakk ikke å snakke med en av deres studenter. Det måtte være Kolja Sidorov.

(64'') Nam by hotelos` čtoby imi (Inst, pl.) byli žiteli sosednih
 Oss Konjunktiv ville at dem skulle være innbyggere nabo
 selenij.
 landsbyer.
*Vi trenger noen veivisere. Vi ønsker at det skulle være innbyggere fra
 Nabolandsbyer*

Hvis vi godtar en egenskap-denoterende tolkning for nominalfraser som er objektargumenter til intensjonale verb, ville det være naturlig å anta at pronomener i (63'') og (64'') kan også denotere en egenskap. Jeg tror at funksjonen til 3. person pronomenet "im"/"imi" er å plukke opp en egenskap-denoterende tolkning av antesedentfrasen og relatere denne egenskapen til et nytt individ "Kolja Sidorov" i (63'') og "žiteli sosednih selenii" ("innbyggere av nabolandsbyer") i (64''). Jeg har argumentert tidligere i avsnittet 6.2 for at pronomener "eto" ikke nødvendigvis refererer tilbake til sin lingvistisk antesedent. Denne argumentasjonen kan også være relevant for forståelsen av referanse for pronomener "eto" i (63') og (64'). "Eto" kan referere til en person Kolja Sidorov i (63') og personene som kunne være veivisere i (64'). Kontekstene av begge setningene er intensjonale, men også i intensjonale kontekster kan anafor tolkes med referanse til individer, men med intensjonal identitet (se 4.4.2).

Min konklusjon basert på eksemplene (63'), (63''), (64'), og (64'') er at både pronomener "eto" og 3. person pronomener kan brukes i intensjonale kontekster med ikke-refererende NPer, og videre at det er en klar semantisk forskjell mellom disse: 3. person pronomener bli brukt med ikke-refererende funksjon, som egenskap-denoterende, mens pronomener "eto" har en referanse til individer med intensjonal identitet.

6.4 Tredje person pronomener i predikativ funksjon

En enkel predikativ konstruksjon består av tre komponenter: verbet og to argumenter, hvor den ene er et individ, dvs. refererende, og den andre denoterer en egenskap, som tilskrives til individet og er dermed ikke-refererende. Eksemplene (60'), (63'') og (64'') ovenfor viser at i russisk kan 3. person pronomener brukes i predikativfunksjon, dvs. ikke-refererende. La oss se nærmere på pronomener i denne funksjonen.

(65) I poetomu potrebovalis` kačestvenno novye energetičeskie istočniki
 Og derfor krevdes kvalitativt nye energikilder (Nom, pl.)
 Imi i stali atomnye elektrostancii.
 De (Inst, pl.) så ble atomkraftverker. (Nørgård-Sørensen 2002)
Og derfor var det bruk for kvalitativt nye energikilder. Det ble atomkraftverker.

Pronomenet er brukt som predikat i en predikat-argument konstruksjon (kopulaverb "stali" ("ble")) + pronomenet "imi" ("de", Instr., pl.) + subjektetargument - NPen "atomnye elektrostancii") i en ekstensjonal kontekst. Svake NPer i predikatposisjon tolkes som egenskap-denoterende, en funksjon som plukker ut et sett av individer for hver mulige verden. NPen "kačestvenno novye energetičeskie istočniki" ("kvalitativt nye energikilder") er syntaktisk subjekt i en passivkonstruksjon, men er semantisk objekt til et intensjonalt verb "potrebovalis" ("krevdes", "hadde bruk for") og skal dermed ikke tolkes som en generalisert kvantor, men som en egenskap eller "property" type. Verken pronomenet eller nominalfrasen har en referent på individnivå.

- (66) Hotela mat', štoby syn eje stal hudožnikom –
 Ønsket mor, at sønn hennes ble kunstner (Inst, sing., mask.) -
 ja im nje stal.
 jeg ham (Inst, sing., mask.) ikke ble.
 (Yandex)
Min mor ønsket at sønnen hennes skulle bli en kunstner. Det ble jeg ikke.

(66) er en annen type setning hvor verken pronomen eller NPen kan karakteriseres som referensielle. I denne setningen er både pronomenet "im" ("ham", Instr, sing., mask.) og antesedent NPen et predikatargumentet (kopulaverb "stal" ("ble")) + pronomenet). Begge frasene denoterer en egenskap og tolkes som en "property" type, <e,t>.

Eksemplene (65) og (66) viser at 3. person pronomen i predikativ funksjon i russisk kan anvendes også ikke-anaforisk, for verken pronomen eller NP som pronomenet står i en relasjon til kan karakteriseres som refererende i disse. Relasjonen mellom to fraser har ikke-referensiell status kan ikke betegnes som koreferanse per definisjon [Def.3].

Jeg har bemerket tidligere i oppgaven at nøytrumsform "det" i norsk ble ofte brukt ikke-referensielt med ikke-refererende NPer. Selv om man ikke kan bruke begrepet "koreferanse" i slike tilfeller, er det et samsvar mellom pronomenets og antesedentens referensielle egenskaper, for begge denoterer en egenskap. Det samme kan sies om relasjonen mellom pronomen og antesedentfrasen i (65) og (66).

Ikke i noen av de russiske eksemplene ovenfor kunne 3. person pronomen erstattes med pronomenet "eto". Det er umiddelbart ikke klart om at man skal bruke denne observasjonen som et argument for at pronomenet "eto" er entydig referensielt, mens 3. person pronomen i russisk ikke er obligatorisk referensielt (Nørgård-Sørensen, 2002b:159). Det finnes også noen grammatiske restriksjoner for at pronomen "eto" kan bli brukt i

predikativ funksjon. Verbet ”stat” (”å bli”, infinitiv) krever et predikativ argument som skal kongruere med subjekt i kjønn og tall. 3. person pronomeren som bøyes etter kjønn, tall og i kasus kan bli et syntaktisk predikat. Mens nøytrumspronomenet ”eto” kan bøyes i kasus når det er brukt anaforisk, men bøyes i kjønn og tall bare når det er brukt deiktisk, som for eksempel, i følgende setningen:

(67) Daj mnje vot   eti/   etu/etot.
Gi meg Patikkel disse (Akk, pl.)/ denne (Akk, sing., fem./mask.).
Gi meg disse/denne der.

”Eti” (Dat, pl), ”etu” (Dat, sing, fem.) og ”etot” (Dat, sing, fem) brukes for å peke ut objekter i rommet.

6.5 Tredje person pronomeren og pronomeren ”eto” i predikative og spesifikasjonssetninger

I avsnittet ovenfor har jeg diskutert eksemplene der både pronomeren og NP er brukt i predikativ funksjon og dermed ikke er refererende. I dette avsnittet vil jeg se på en spesiell type setninger som karakteriseres ved at en NPer er et refererende uttrykk, mens pronomeren er brukt i predikativ funksjon og dermed ikke er refererende.

(68) Who went to Hamburg? – *It was his father.* = It was his father who went to Hamburg. (Mikkelsen 2005)
Hvem reiste til Hamburg? – Det var hans far. = Det var hans far som reiste til Hamburg.

Setningen ”*It was his father*” kan bli karakterisert som ”*truncated cleft*” eller en *skjult/reduisert kløyvingkonstruksjon*.

Skjulte kløyvinger utgjør en undergruppe av kopula setninger, som kalles *spesifikasjonssetninger* (”specificational clauses”). Overflate strukturen til slike setninger er som regel følgende:

PRONOMEN (i subjektfunksjon) + KOPULAVERB + DP (i predikativ funksjon)

Line Mikkelsen (2005) drøfter et forslag til analysen av spesifikasjonssetninger, som innebærer at disse har en underliggende struktur likt strukturen til *predikative setninger* (”predicational clauses”).

- (69) Beverly is the best baker. [predikativ setning]
Beverly er den beste bakeren.
- (70) The best baker is Beverly. [spesifikasjonssetning]
Den beste bakeren er Beverly.
 (Mikkelsen 2005)

Både (69) og (70) består av to elementer: det referensielle elementet ”Beverly” og det predikative elementet ”the best baker”. I den predikative setningen (69) er det første nevnte elementet tar en subjektposisjon, mens i den spesifikasjonssetningen (70) er det predikative elementet ”the best baker” løftet til subjektposisjon. Spesifikasjonssetninger er så å si omvendte predikative setninger. Analysen innebærer en løfting-operasjon: det andre referensielle elementet i predikativ funksjon blir løftet opp til subjektposisjon, og det første elementet (pronomenet), som er et syntaktisk subjekt, tolkes dermed som et predikat eller ”property” type.

6.5.1 Tredje person pronomen i predikative setninger

La oss se først på hvordan 3. person pronomen blir brukt i konstruksjonen som har blitt beskrevet ovenfor.

- (71) V kontse pervogo tajma matča sbornyh Rossii i Partugalii
 I slutt først omgang kampets lag Russlands og Portugals
 na polje vybežal bolel`šik.
 til bane løp ut tilskuer (Nom, sing., mask.).
 Im byl rossijskij žurnalist Otar Kunašvili.
 Han (Instr., sing., mask.) var russisk journalist Otar Kunašvili. (Yandex)
I slutten av første omgang i kampen mellom Russland og Portugal løp en mann ut på banet. Det var en russisk journalist Otar Kunašvili.

Dette eksempelet skiller seg fra (65) og (66), hvor både NPer og pronomen er brukt i predikativ funksjon. Subjekt NPen ”bolel`šik” (”tilskuer”) er referensielt og må tolkes som en kvantifisert NP, type <<e,t>,t>. Mens 3. person pronomenet ”im” (”han”, Instr., sing., mask.) har en predikativ funksjon og denoterer en egenskap (<e,t> type). Vi også legger merke til at til tross for at NPen er referensiell kan (71) bli oversatt til norsk bare med den ikke-referensielle nøytrumsformen ”det”. Hva peker det norske pronomenet ”det” på i denne setningen?

Den norske oversettelsen av eksemplet (71) kan omskrives med kløyving:

- (71') Det var en russisk journalist Otar Kunašvili som løp ut på banen ...

Den norske setningen (71') er skjult kløyvingkonstruksjon av samme type som vi har i det engelske eksempelet (68). Det gir en forklaring på hvorfor det blir brukt en ikke-referensiell "property" type anafor "det" i den norske setningen til tross for at antesedenten er en referensiell NP. Den referensielle "den/det" formen av pronomenet brukes anaforisk med individ-denoterende NPer mens "det" i (71') denoterer en egenskap og ikke et individ.

Den norske oversettelsen av (71) er antakelig den eneste mulige, men det må understrekes at den norske og den russiske setningene ikke er identiske. Mens den norske setningen kan karakteriseres som en skjult kløyving konstruksjon med pronomenet "det" som syntaktisk subjekt, har den russiske setningen i utgangspunktet strukturen til predikative setninger med det pronominale argumentet 3. person pronomenet "im" ("ham", Instrum., sing., mask.) i predikativ funksjon og en DP som subjekt. Den russiske setningen kan heller ikke omskrives med kløyving:

(71'') * Im byl rossijskij žurnalist Otar Kunašvili , kotoryj vybežal na polje...
 Han var russisk journalist Otar Kunasjvili, som løp ut på bane ...
Det var en russisk journalist Otar Kunasjvili, som løp ut på banen...

Dette tyder på at konstruksjoner med 3. person pronomen i predikativ funksjon i russisk er vanlige predikative setninger med predikatargumentet på første plass og subjektet, som er både syntaktisk og semantisk subjekt stilt etter verbet og ikke kan karakteriseres som setninger med skjult kløyving i motsetningen til norske setninger av typen (71).

6.5.2 Pronomen "eto" i spesifikasjonssetninger

Konstruksjoner med pronomenet "eto" kan derimot analyseres som spesifikasjonssetninger som skjuler en kløyving i seg.

(72) Kto-to razbil okno. Eto byl poryv vetra.
 Noen knuste vindue. Det var kast vind. (Yandex)
Noen knuste vinduet. Det var et vindkast.
 = Eto byl poryv vetra, kotoryi razbil steklo.
 Det var kast vind, som knuste vindu.
Det var et vindkast som knuste vinduet.

I (72) er pronomenet "eto" et syntaktisk subjekt mens NPen "poryv vetra" ("vindkast") er et syntaktisk predikat. Likevel har (72) en underliggende struktur, der de semantiske rollene til

argumentene er omvendt. NPen ”poryv vetra” er et semantisk subjekt mens pronomenet ”eto” må tolkes som en slags egenskap ”å være det som har forårsaket at vinduet ble knust”. Pronomenet i spesifikasjonssetninger karakteriseres som et semantisk predikat og blir dermed brukt ikke-referensielt.

6.5.3 Referensielle egenskaper av antesedentfrasen for pronomen i spesifikasjons/predikative setninger

Er det bare en syntaktisk forskjell mellom pronomen- og antesedentfrasen i spesifikasjonssetninger og predikative setninger, hvor den førte nevnte har en argumentfunksjon og den siste nevnte har en predikativ funksjon? Eller er det også en referensiell forskjell mellom dem? I så fall hvordan kan en NP som denoterer et individ være antesedent for pronomenet som er predikat i en predikat-argument struktur og denoterer en egenskap. Hvordan kan en slik mangel på samsvar forklares?

”The pronoun must find an antecedent either in the linguistic or the non-linguistic context, and since the pronoun is semantically predicative the antecedent must be a property of some sort.” (Mikkelsen 2005:9) Dette betyr at det referensielle argumentet NP “en tilskuer” i eksemplet (71) må skifte til en “property” type for å kunne være en antesedent for det egenskap-denoterende pronomenet. For å prøve å forklare denne mekanismen må vi se på flere eksempler med samme strukturen.

- (73) *Zakon žizni nje menjaetsja. On im ,
 Lov (Nom, sing., mask.) livets ikke forandres. Han ham (Instr., sing., mask.)
 byl v pervobytnye vremena on im ostajotsja sejčas,
 var i urtid han han (Instr., sing., mask.) forblir nå,
 on im bydet vseгда.
 han han (Instr., sing., mask.) blir alltid. (Yandex)
 Livets lov endres ikke. Slik var den i urtiden, slik er den i dag og slik forblir den
 alltid.*

(73) er en interessant konstruksjon. I den andre setningen har vi to forekomster av 3. person pronomen: ”on” (”han”, Nom, sing., mask.), som er subjektargument, og ”im” (”han”, Instr., sing., mask.), som er predikat. Begge pronomener har en og samme antesedent i foregående setningen, nemlig NPen ”zakon žizni” (”livets lov”). Det er ingen problematisk relasjon mellom 3. person pronomenet ”on” (”han”, Nom, sing., mask.) og antesedent NPen ”zakon žizni” (”livets lov”). Mens pronomenet ”im” (”ham”, Instr., sing., mask.) derimot denoterer en egenskap ”å være en livets lov”. Det betyr at NPen ”zakon žizni” (”livets lov”) må ha to

tolkninger: den ene en referensiell lesning med en unik referent i verden, og den andre er en tolkning som en egenskap ”å være en livets lov”. Subjekt formen ”on” korefererer dermed med kvantifikasjonstolkningen av NPen, mens pronomenet ”im” i predikatfunksjon referer til NPen med egenskapstolkning. Den siste måten å analysere (73) på passer også med den norske oversettelsen av predikative ”im” med demonstrativen ”slik”, som blir brukt adjektivisk for å peke på en egenskap.

Det at en antesedent NP blir brukt i en tolkning som en egenskap og ikke med individreferanse forklarer også hvorfor det finnes en del eksempler i russisk, hvor det ikke er grammatisk samsvar mellom en antesedent NP og 3 person pronomenet.

- (74) V Tbilisi našlas` al`ternativ Aslanu Abašidze.
 I Tbilisi fantes alternativ (Nom, sing., fem.) Aslan Abasjidze.
 Im stal Edvard Sumanidze.
 Ham (Instr., sing., mask.) ble Edvard Sumanidze. (Yandex)
I Tbilisi ble det funnet et alternativ til Aslan Abasjidze. Det ble Edvard Sumanidze.

Antesedent NPen ”al`ternativa” (”alternativ”, Nom, sing., fem.) kongruerer ikke i kjønn med pronomenet ”im” (”ham”, Instr., sing., mask.). Pronomenet er brukt predikativt og kongruerer med subjektargumentet ”Aslan Abasjidze”.

- (75) Internet možet stat` samoj rasprostranjenoj formoj izmeny,
 Internett kan bli mest utbredt form (Instr., sing., fem.) utroskap,
 esli uže nje stal im.
 hvis allerede ikke ble ham (Instr., sing., mask.).
 (Yandex)
Internett kan bli den mest utbredte form for utroskap. Om ikke internett har allerede blitt det.

Antesedent NPen ”forma izmeny” (”form for utroskap”) står i femininum genus, mens pronomenet ”im” (”ham”, Instr., sing., mask.) er predikatet og er brukt i samme kjønn som subjektet ”Internett” (”internett”, Nom, sing., mask.).

6.5.4 Tredje person pronomen vs. pronomenet ”eto”. Oppsummering

Analysen av pronomenet av begge typer i spesifikasjons og predikative setninger viser at:

- i. Bare 3. person pronomen kan brukes i predikativ funksjon og forekommer i predikative setninger.

- ii. Pronomenet "eto" kan bare være syntaktisk subjekt i spesifikasjonssetninger med en semantisk predikativ funksjon i en underliggende struktur.

Forskjellen mellom to anaforiske pronomen i russisk er mye mer komplisert enn denne oppgaven kan romme. Jeg har prøvd å peke ut noen hoveddistinksjoner, som viser at selv om russisk pronomen "eto" blir ofte oversatt med nøytrumspronomenet "det" til norsk er det ikke en-til-en forhold mellom disse. Det er også slik at når russisk tillater bruk av 3. person pronomen må det i noen tilfeller bli oversatt med nøytrumspronomen "det" til norsk.

6.6 Tredje person pronomen i predikativ funksjon vs. referensielt 3. person pronomen

I delkapitlet 6.5 har jeg drøftet noen eksempler, hvor 3. person pronomen brukes predikativt. Noen av de øvrige eksemplene viser en forbindelse mellom ikke-referensielle NPer og ikke-referensielt pronomen, andre tilfeller viser at 3. person pronomen også kan brukes predikativt med refererende NPer. I dette avsnittet vil jeg diskutere om alle former av 3. person pronomen kan brukes i ikke-refererende funksjon.

(76) Katja nje hočet byt` sportsmenom , potomu čto
 Katja ikke vil være idrettsutøver (Inst, sing., mask), fordi
 sportsmeny (*oni) dolžny mnogo rabotat`.
 idrettsutøvere (de) (Nom, pl.) må mye jobbe. (Padučeva 1985)
Katja vil ikke være idrettsutøver fordi idrettsutøvere er nødt til å trene hardt.

NPen "sportsmenom" ("idrettsutøver", Instr, sing., mask.) er brukt predikativt og kan denotere kun en egenskap. Subjektposisjonen til nomenargumentet i den andre delen av setningen tillater ikke bruk av den referensielle formen av pronomenet "oni" ("de", Nom, pl.).

(76') Katja nje hočet byt` sportsmenom , potomu čto
 Katja ikke vil være idrettsutøver (Inst, sing., mask.), fordi
 im prihoditsja mnogo rabotat`.
 Dem (Dativ, pl.) er nødt mye jobbe.
*Katja vil ikke være idrettsutøver fordi man er nødt til å trene hardt
 (som idrettsutøver).*

Leddsetningen i (76') med pronomenet "im" er en spesiell type konstruksjon, som kalles modalpredikativ konstruksjon. Denne type konstruksjon karakteriseres som en upersonlig konstruksjon på grunn av manglende nominativargument. 3. person pronomenet i Dativ er et

såkalt logisk subjekt i (76'). Pronomenene i både (76) og (76') har samme funksjonen i setningen, som syntaktisk subjekt. Men det ser ut til at de har forskjellige semantiske egenskaper. Flertallsform av pronomenet, den eneste mulige form i setningene (76) og (76') peker på at pronomenet ikke har singular referanse. Flertallsform av pronomenet signaliserer manglende koreferanse med NPen "sportsmenom" ("idrettsutøver"), som er brukt i entall. 3. person pronomen i entall "emu" ("han", Dativ, sing, mask) er ikke en god alternativ for pronominalisering av NPen i (76'). En entallsform av pronomenet vil signalisere at NPen og pronomenet har samme type referanse, som ikke er tilfellet i (76'). Som jeg har sagt tidligere, kan predikative NPen i (76) og (76') tolkes som egenskap-denoterende, mens det nominativ markerte pronomenet "oni" (Nom, pl.) og dativ markerte pronomenet "im" (Dativ, pl.) er brukt i kontekster, hvor begge to burde kunne tolkes referensielt. Videre vil jeg anta at pronomenet "im" i (76') kan tolkes som "inferable" i likhet med det norske eksempelet (51), som jeg har drøftet i avsnittet 5.2, men da ikke med individreferanse men med referanse til "kinds". Det er umiddelbart ikke klart hvorfor den nominativmarkerte flertallsformen av pronomenet "oni" ikke kan brukes i setningen (76).

De neste to eksemplene ser ut til å bekrefte antagelsen om at 3. person pronomen i Nom ikke passer i setninger, hvor NPer er brukt med predikattolkning.

- (77) Kto tjugotitsja   obščestvom negodjaja,
 Den føler seg tynget selskap   kjeltring (Gen, sing., mask.),
 tot sam negodjaj (* on   est').
 den selv kjeltring (han (Nom, sing., mask.) er).   (Padučeva 1985)
Den som føler seg tynget i selskap av en kjeltring er en kjeltring selv.

"Negodjaja" ("kjeltring", Gen, sing., mask.) er et adnominalt genitivledd, som er brukt for å karakterisere et substantivisk ledd "obščestvo" ("selskap", Nom, sing., nøytrum) og har ikke-refererende betydning. Vi ser at pronomenet "on" ("han", Nom, sing, mask.) ikke kan erstatte NPen "negodjaj" (Nom, sing, mask), som er brukt predikativt i den andre delen av setningen. Pronomenet "im" ("ham", Instr, sing., mask.) brukt i en predikativ funksjon kan være et alternativ for (77).

- (77') Kto tjugotit` sja   obšjestvom negodaja,
 Den føler seg tynget selskap   kjeltring (Gen, sing., mask.),
 tot sam im   javljaetsja.
 den selv ham (Instr, sing., mask) er.
Den som føler seg tynget i et selskap av en kjeltring er selv slik.

3. person pronomen i predikativ funksjon kan ofte erstattes med et adjektivisk påpekende pronomen ”takovoj” (”slik”). Setning (77) vil dermed være da mer velformet med en slik erstatning: ”..tot sam takovym (Instr, sing., mask.) javljaetsja.” (”den selv er slik”).

(78) Mnje nužen pomoščnik,
Til meg trenges hjelper (Nom, sing., mask.)
no kak pomoščnik (*on) vy mnje nje podhodite.
men som hjelper (han),(Nom, sing, mask) De meg ikke passer.
(Padučeva 1985)
Jeg trenger en hjelper, men De passer ikke som en hjelper for meg.

Refererende 3. person pronomen ”on” (”han”, Nom, sing., mask.) er også markert med stjerne her. NPen ”pomoščnik” (”hjelper”) er ikke kvantifisert i (78) og skal tolkes som en ”property”. Denne tolkningen er forårsaket av NPens syntaktisk posisjon som et direkte objekt til det intensjonale verbet ”nuždat`sja” (”å trenge”, Inf). Pronomenet ”on” i nominativ kasus kan ikke fungere som erstatning for NPen ”pomoščnik” i leddsetningen. Det adjektiviske pronomenet ”takovoj” (”slik”) har denne funksjonen og gjør (78) til en velformet setning.

(78') Mnje nužen pomoščnik, no kak takovoj vy mnje nje podhodite.
Til meg trenges hjelper , men som slik De meg ikke passer.
Jeg trenger en hjelper, men De passer ikke i en slik rolle for meg.

Eksempelene (77) og (78) viser at 3. person pronomen som er markert med Nom ikke kan brukes i egenskap-denoterende funksjonen for pronominalisering av NPer med predikattolkning. Dette er et interessant fenomen ettersom 3. person pronomen i nominativ kasus i disse setningene skulle kunne erstatte en NP som også er markert med Nom. Det ser ut til at NPer i Nom kan bli brukt egenskap-denoterende, mens pronomen markert med samme kasus ikke kan gjøre det. Setningen (76) viser at pronomen i Nom ikke kan erstatte en NP som blir brukt med denotasjonen til ”kinds”, mens pronomen i oblik kasus i en annen syntaktisk konstruksjon som (76') kan bli en slik erstatning. Jeg har ikke en endelig forklaring for dette fenomenet, men antar at grunnen er at 3. person pronomen i Nom tolkes med referanse til individer, mens i oblike kasus kan de ha en tolkning som egenskap-denoterende, noe som passer for betydning av setningene (76)-(78).

(79`) Fontana v našem gorodje uže net.
 Fontene (Gen, sing., mask.) i vår by allerede NEG
 Ego razobrali v prošlom godu.
 Ham (Akk, sing., mask.) revet ned i forrige år. (Yandex)
Den ble revet ned i fjor.

Både russisk og norsk bruker 3. person pronomen i setningen (79`). NPen "fontana" er et refererende uttrykk av type <e>. Pronomenet er dermed også referensielt og refererer til *x* i tolkning (79`) av setningen.

6.7.2 Tredje person pronomenet med ikke-presupponerte NPer i GenNeg

3. person pronomen i russisk kan også forekomme med NPer som er ikke-presupponert og betegner ikke-eksistens av referenten.

(80) Te u kogo net velosipeda,
 De hos hvem NEG sykkel (Gen, sing., mask.),
 hočet ego zavesti.
 ønsker ham (Akk, sing., mask) få. (Nørgård-Sørensen 2002)
Den som ikke har sykkel ønsker å få en/det.

Antesedentfrasen "velosipeda" (Gen, sing., mask.) er en svak NP og er subjektargument i GenNeg. Setningen inneholder ingen eksistenspresupposisjon for sitt subjektargument. I likhet med nominale argumenter med intensjonale verb blir svake NPer i GenNeg tolket som en "property" type når de tar en lokal rekkevidde. I en slik analyse denoterer NPen "velosipeda" ("sykkel") i (80) en egenskap "å være en sykkel" og tolkes som en ikke-referensiell <e,t> type. 3. person pronomen "ego" (Akk, sing., mask.) er direkte objekt til verbet "hočet" ("vil", "ønsker"), som hører til en gruppe av intensjonale verb. Svake NPer i en slik posisjon skifter til en tolkning som en egenskap, en <e,t> type. Hvis vi godtar analysen av NPen "velosipeda" som egenskap-denoterende, så leses både NPen og pronomenet med den samme type denotasjon.

Typeskift til en "property" type for pronomen med nominalfraser som ikke inneholder en eksistenspresupposisjon er en nødvendig betingelse for at pronomenet kan bli brukt i setningen.

- (81)* U menja net velosipeda,
 Hos meg NEG sykkel (Gen, sing., mask.),
 no ja ego remontiruju.
 men jeg ham (Akk, sing., mask.) reparer.
Jeg har ikke sykkel, men jeg reparer en.

Setningen (81) er helt umulig på russisk. Det anaforiske pronomenet "ego" ("ham", Akk, sing., mask.) er objekt til verbet "remontiruju" ("reparerer"), som krever et referensielt objekt. Antesedent NPen kan tolkes kun ikke-referensielt, og anaforen har ingen referent å hente. Den russiske setningen (81) er derfor ugrammatisk. Den norske oversettelsen av (81) har jeg diskutert tidligere (se eksempel (52)), og argumentert for at den ikke-anaforiske pronominal formen "en" faktisk kan tolkes referensielt med en ikke-lingvistisk antesedent.

- (82) U Koli est` velosiped
 Hos Kolja er sykkel (Nom, sing., mask.).
 i on na njem sejčas katajetsja.
 og han på ham (Lok, sing., mask.) nå sykler.
Kolja har en sykkel og han sykler nå (på den).
- (82') U menja net velosipeda,
 Hos meg NEG sykkel (Gen, sing., mask.),
 a ja tak hoču (*na njem) sejčas pokatat`sja.
 og jeg så vil (på ham, Loc, sing., mask.) nå sykle.
Jeg har ikke sykkel og vil så gjerne sykle (på en) nå.

I (82) eier Kolja en gjenstand, som er en sykkel, og han bruker denne gjenstanden for å sykle. NPen "velosiped" ("sykkel", Nom) er en kvantifisert referensiell NP og er antesedenten for det referensielle pronomenet "njem" ("ham"). I (68') er NPen "velosipeda" ("sykkel", Gen) er et subjekt i NEG og ikke er referensiell. 3. person pronomen kan ikke bli brukt i (82'). Det er interessant fordi konteksten er intensjonal. Det uttrykkes et ønske om å sykle, jf. (80), hvor det var et ønske om å kjøpe sykkel. Hvorfor kunne 3. person pronomenet bli brukt i (80) men ikke i (82')? Min forklaring er at verbet "katat`sja" ("sykle") ikke kan ta et objekt av typen "property", uansett om det står i ekstensjonal eller intensjonal kontekst. Det krever et objekt som har et enkelt individ/enhet som sin referent. Nominalfrasen i (82') kan ikke forsyne pronomenet med en slik referanse, fordi den denoterer en egenskap. Derfor kan ikke 3. person pronomen bli brukt i denne setningen. Mens verbet "hotet'" ("ville", "ønske", Inf), som pronomenet står som direkte objekt til i (80), tar faktisk objekter av den opprinnelige typen "property". Det er denne type denotasjon som NPen i (80) har og pronomenet kan dermed bli brukt.

De vanligste kontekstene som ser ut å tillate typeskift for pronomen i konstruksjoner med NPen i GenNeg er kontekster i hvilke pronomen er et direkte objekt til:

- i. intensjonale verb som "iskat" ("å søke", Inf), "trebovat" ("å kreve", Inf), "nuždat`lja" ("å trenge", Inf), "hotet" ("å ville/ønske", Inf), "ždat" ("å vente").
- ii. skapelsesverb som "sozdavat" ("å skape", Inf), "stroit" ("å bygge", Inf), "pridumyvati" ("å finne på", Inf) osv.
- iii. verb som "predstaviti" ("å forestille seg", Inf)

Nedenfor kommer det noen eksempler. : Alle eksemplene er autentiske og er funnet på Yandex.

- (83) Menja nastaraživaet, čto u takoj simpaticičnoj devčonki net
Meg overrasker , at hos så søt jente NEG
druga i ona **iščet** ego v internete.
venn (Gen, sing., mask.) og hun søker ham (Akk, sing., mask.) i internett.
Jeg er overrasket at en så søt jente ikke har kjæreste og hun søker en på nettet.
- (84) Pis`ma net , no ona ego
Brev (Gen, sing., fem.) NEG, men hun han (Akk, sing., mask.).
vsje **ždet**.
fremdeles venter
Det har ikke kommet noe brev, men hun venter fremdeles på å få et.
- (85) Pravda, v Ventimile poka net velosipednoj trassy,
Sant , i Ventimil ennå ikke sykkel sti (Gen, sing., fem)
no dlja eje **postrojki** sobirajutsa den`gi.
men for hennes (Gen, sing., fem) bygning samles penger.
Det er sant at det finnes ingen sykkelsti i Ventimil ennå, men det samles penger for å bygge en/det.
- (86) Esli u vas net ključa , ego
Hvis hos dere NEG nøkkel (Gen, sing., mask.), han (Akk, sing., mask.)
nado sdelat`.
bør lages.
Hvis dere ikke har noen nøkkel, bør dere lage en.
- (87) Poskol`ku protivnika nje suščestvuet –
Siden motstander (Gen, sing., mask.) ikke eksisterer -
ego **nado pridumat`**.
han (Akk, sing., mask.) bør diktes opp.
Siden det ikke eksisterer motstander, bør man finne på en.
- (88) U menja poka net svoego žilja,
Hos meg foreløpig NEG egen bolig (Gen, sing., mask.),
no ja sebe ego **predstavljaju** tak...
men jeg for meg selv han (Akk, sing., mask.) forestiller slik...
Jeg har foreløpig ingen egen bolig, men jeg forestiller meg en slik...

I eksemplene (83) – (88) står alle pronomener som et direkte objekt til et eller annet verb som har blitt listet ovenfor. Unntaket er eksempel (85), hvor pronomenet har en attributiv funksjon

benevnes med samme uttrykk. Dette er ofte setninger hvor NPen og pronomenet er relative nomener, dvs. nevner objektet gjennom objektets relasjon til et annet objekt, som er nevnt i samme setning. (Padučeva 1985)

- (90) Čelovek, kotoryi inogda bjot svoju ženu,
Mann , som av og til slår sin kone (Akk, sing., fem.),
razumneje togo, kotoryj vo vsjem ej ustupaet.
klokere den, som i alt henne (Akk, sing., fem.) føyer seg.
(Padučeva 1985:147)
Mannen som slår kona si av og til er klokere enn den som alltid føyer seg etter henne.
- (91) U Maši deti vzroslye,
Hos Masja barn (Nom, pl.) voksne ,
a u Daši oni hodjat v detskii sad.
mens hos Dasja dem (Nom, pl.) går i barnehage. (Padučeva 1985:147)
Masja har barn som er voksne, mens Dasja har barn som går i barnehage.
Eller: *Masjas barn er voksne, mens Dasjas barn går i barnehage.*

Setningene (90) og (91) har lignende referansekonstellasjoner. Både antesedent NPen og pronomenet er referensielle, men har forskjellige referenter. I begge russiske setningene er 3. person pronomen tillat. Men finnes faktisk et alternativ for både (90) og (91). Eksemplene er nøyaktig sitert fra Padučeva (1985). Jeg vil umiddelbart ikke karakterisere disse setningene som fullt så velformet og foreslår alternativer nedenfor.

- (90') Čelovek, kotoryi inogda bjot svoju ženu, razumneje togo,
Mann , som av og til slår sin kone, klokere den,
kotoryi vo vsjem svoej ustupaet.
som i alt sin føyer seg.
Mannen som slår kona si av og til er klokere enn den som alltid føyer seg henne.

Antesedent NPen "ženu" i første delen av setningen er spesifisert med et eiendomspronomen "svoju" ("sin"), som passer også bedre enn 3. person pronomen i den andre delen av setningen.

I eksempelet (91) er 3. person pronomen "oni" ("dem", Nom, pl) ikke det eneste alternativet heller. Ø-pronomenet ser ut til å være bedre valg for pronominalisering av NPen.

- (91') U Maši deti vzroslye, a u Daši Ø hodjat v detskii sad.
Hos Masja barn (Nom, pl.) voksne , mens hos Dasja Ø går i barnehage.
Masja har barn som er voksne, mens Dasja har barn som går i barnehage.
Eller: *Masjas barn er voksne, mens Dasjas barn går i barnehage.*

Det finnes tydeligvis noen restriksjoner for bruk av 3. person pronomen i setninger hvor nominalfrasen og pronomenet har to forskjellige referenter, og Ø-pronomener blir oftere prioritert framfor 3. person pronomen i disse kontekstene. Det er umiddelbart ikke klart hva slags restriksjoner som gjelder, og hvorfor det i noen setninger, som for eksempel (90) og (91), er det mulig å bruke 3. person pronomen, mens i andre er det ikke tillat. I det russiske eksempelet (92) er Ø-pronomen den eneste mulige formen. 3. person pronomen er ikke akseptabelt her.

- (92) *Ran`še u menja byla kvartira v Moskve,
 Tidligere hos meg var leilighet (Nom, sing., fem.) i Moskva,
 a teper` (*ona) v Sankt Peterburge.
 Og nå (hun) (Nom, sing., fem.) i Sankt Petersburg.
 Tidligere hadde jeg leilighet i Moskva, og nå har jeg en i St. Petersburg.*

Padučeva legger merke til at i denne type setninger signaliserer 3. person pronomenet koreferanse mellom pronomenet og antesedenten, mens Ø-pronomenet krever ingen form for koreferanse.

- (93) *Ja zametil v rabote mnogo ošibok, i ty, kažetsja tožje zametil Ø.
 Jeg merket i arbeid mange feil (Gen, pl.), og du, jeg tror også merket Ø.
 Jeg har lagt merke til mange feil i arbeidet og jeg tror at du også har lagt merke
 til noen/til det/til den.*

Ø-pronomen står i forbindelse med NPen ”mного ošibok” (”mange feil”), men disse refererer ikke nødvendigvis til samme feil. Det er ikke noe form for koreferanse mellom pronomenet og antesedenten i denne setningen.

- (94) *Ja zametil v rabote ošibku,
 Jeg merket i arbeid feil (Akk, sing., fem.),
 i ty, kažetsja tožje eje zametil.
 og du jeg tror også den (Akk, sing., fem.) merket.
 Jeg har lagt merke til en feil i arbeidet, og jeg tror at du også har lagt merke til
 denne (den samme feilen).*

NPen ”ošibku” (”feil”) er antesedenten for kongruerende 3. person pronomenet ”eje” (”denne”, Akk, fem., sing.). Pronomen og antesedentfrasen har samme referent. De refererer til samme feilen. Dermed er det relevant å snakke om koreferanse mellom pronomen og antesedent i (94).

I lys av Padučeva sin observasjon ville det være rimelig å anta at også pronomenet i setningen (92) tolkes som korefererende med antesedent NPen, som ville gjøre setningen ugrammatisk og Ø-formen er dermed det eneste alternativet.

- (95) Kolje podarili velosiped,
Til Kolja gav sykkel (Akk, sing., mask.),
i mnje tožje (*ego) podarili.
og til meg også (ham) (Akk, sing., mask.) ga.
Kolja fikk sykkel, det fikk jeg også.

Den russiske setningen er grammatisk bare med Ø-pronomen. Jeg har diskutert tilsvarende norske eksemplet (49) i avsnittet 5.2, og har argumentert for at nominale argumenter i slike setninger kan tolkes som en <e,t> type, dvs. som et egenskap-denoterende argument. Dette ser ikke ut til å være en relevant tolkning for de russiske NPene i (95). Jeg har også tidligere argumentert for at russiske 3. person pronomen godt kan brukes med egenskap-denoterende funksjon. Bruk av pronomen i en slik funksjon forutsetter at også antesedent NPen har samme type denotasjon. Hvis NPen "velosiped" skulle ha skiftet til en "property" type i (95), ville det også være uproblematisk for pronomenet å gå gjennom et typeskift for å bli en "property" type. Men dette skjer ikke med nominale argumenter i (95). NPen "velosipeda" må tolkes som et refererende uttrykk, og dette hindrer bruk av pronomenet "ego", for i så fall måtte det tolkes som korefererende med sin antesedent, dvs. (95) må leses som: "Kolja fikk sykkel og jeg fikk den samme sykkelen".

Ø-pronomenform brukes istedenfor 3. person pronomen også i setninger hvor den ene NP er referensiell og den andre ikke er det.

- (96) U Koli est` velosiped,
Hos Kolja er sykkel (Nom, sing., mask.),
a u menja (*ego) net.
men hos meg (ham) (Gen, sing., mask.) NEG.
Kolja har en sykkel, men jeg har ikke det/en.

I (96) har NPen "velosiped" ("sykkel", Nom) en mulighet å bli tolket referensielt, dvs. at den denoterer en enhet, Kolja har en gjenstand/et objekt sykkel. 3. person pronomenet i den andre setningen vil signalisere ikke-eksistens av samme det objektet relatert til en annen person "meg". Det er ikke den intenderte meningen i (96).

(97) U Koli net velosipeda,
 Hos Kolja NEG sykkel (Gen, sing., mask.)
 a u menja (*on) est'.
 men hos meg (han) (Nom., sing., mask.) er.
Kolja har ikke sykkel, men jeg har det/en.

Setningene (96) og (97) er så å si et speilbilde av hverandre. I (97) er det antesedenten som er under negasjon, mens pronomenfrasen ikke er det. Det motsatte er tilfelle i (96): pronomenet er det negerte argumentet, mens NPen ikke er det. Setningen (96) er på alle måter bedre med Ø-pronomen.¹⁵

Hvis vi tolker NPen "velosipeda", som er et subjekt i GenNeg som en type "property", må også pronomenet, som pronominaliserer den, være av samme type. Pronomenet "on" ("han", Nom, sing., mask.) kan sannsynelig ikke få en "property" type tolkning i konteksten som det står i og må bli tolket referensielt. Et slikt misforhold mellom NPens og pronomenets denotasjoner gjør det vanskelig å bruke 3. person pronomen og Ø-formen ble valgt.

6.10 Oppsummering av kapitlet

Jeg vil avslutte dette kapitlet om pronomen i russisk med å oppsummere de viktigste karakteristiske trekk for 3 typer pronomen i russisk som jeg har drøftet ovenfor.

3. person pronomen kan brukes på to måter:

- i. Referensielt: inngår i koreferanserelasjoner med antesedent-NPen, hvor både pronomen og antesedent har en og samme referent.
- ii. Ikke-referensielt: relasjonen mellom pronomen og NP kan ikke karakteriseres som anaforisk, verken NP eller pronomen har individreferanse, men denoterer en egenskap

Nøytrumspronomen "eto".:

- i. Brukes som regel referensielt, men krever ikke nødvendigvis klart definerte lingvistiske antesedenter.

¹⁵ Selv om jeg har markert 3. person pronomen i (96) og (97) med et stjerne-tegn betyr ar pronomenet er ikke helt utelukket. Jeg måtte sjekke min intuisjon mot korpuset for begge konstruksjonene. Konstruksjonen av typen (97) med overt pronomen ga flere treff med stor variasjon i leksikalske termer som kan forekomme i den. Likevel ser det ut til at bruk av 3. person pronomen i slike setninger er svært begrenset. Konstruksjonen av typen (96) ga enda færre antall treff og alle dataene etter min bedømming har svært muntlig preg.

Ø-pronomen:

- i. Foretrekkes når ikke det er noen form for koreferanse, pronomen og NP har to forskjellige referenter.
- ii. Kan også brukes når NP og pronomen har forskjellige denotativ status, den ene er argument, den andre er predikat.

Kapittel 7

Konklusjon

Målet med denne oppgaven var å gi en beskrivelse og en semantisk analyse av enkelte tilfeller av pronominale anaforer i norsk og russisk, som er problematiske for den tradisjonelle forståelsen av referanse og anaforiske relasjoner. De sentrale spørsmålene jeg har prøvd å besvare underveis er: hva slags pronomener brukes i norsk og russisk for å pronominalisere refererende og ikke-refererende NPer, og hvordan kan relasjoner som holder mellom pronomener og NP beskrives ved hjelp av et konkret teoretisk rammeverk – en tolkning av nominalfrase på grensesnittet mellom syntaks og semantikk innefor tradisjonen av Montagues modellteoretiske tilnærming.

Jeg vil avslutte denne oppgaven med å gi en oppsummering av de viktigste poengene i diskusjonen.

- I denne oppgaven har jeg diskutert NPer og ikke-refleksive pronomener med tre typer referanse:
  1. Referanse til individer
  2. Ikke-refererende: egenskap-denoterende.
  3. Referanse til individer i den ”mentale” verden
- Jeg tok avstand fra teorier som behandler såkalt ”pronouns of laziness” eller dovenskapspronomen som en separat semantisk gruppe og har analysert dem på samme måten som alle andre pronomener.
- Både norsk og russisk har en varierende gruppe av pronomener som ikke inngår i koreferanserelasjoner med sin lingvistiske antedent og blir tradisjonelt kalt ”pay-check”-pronomen. Det er umiddelbart ikke noe en-til-en forhold mellom pronomener som blir brukt i russisk og norsk i slike setninger. I norsk finner vi alle tre former av pronomener i slike setninger: kongruerende 3. person pronomener ”den/det/disse”, nøytrumspronomen ”det” og substantivkjernen ”en/et”. Russisk mangler en pronominalform som tilsvarer den norske ”en/et” og veksler mellom 3. person pronomener og Ø-pronomener, hvor Ø-pronomener ofte blir prioritert. En semantisk analyse av nominalfraser i setninger av den øvrige typen må gis for hvert enkelt tilfelle.

- Pronomensystemet i norsk har et mer eller mindre klart skille mellom referensielle egenskaper til den kongruerende formen av 3. person pronomen ”den/det/disse” og nøytrumspronomenet ”det”. Den første gruppen brukes som regel med referanse til individer. Det andre nevnte pronomenet tolkes som regel med egenskap-denoterende denotasjon og brukes dermed for pronominalisering av ikke-refererende NPer med samme denotasjonen. Substantivkjernen ”en/et” kan brukes partitivt og veksler mellom referensiell og ikke-referensiell bruk.

- Russisk har to typer anaforiske pronomen: 3. person pronomen og nøytrumspronomenet ”eto”. Det siste blir ofte oversatt til norsk med nøytrumspronomenet ”det”, men det er ingen grunn å konkludere med at disse er identiske. Det er ikke enkelt å definere når og hvorfor det ene eller det andre anaforiske pronomenet brukes. Men hoveddistinksjonen mellom disse to typer er som følgende:
  - i. 3. person pronomen krever nominalantesedenter, mens ”eto” kan brukes med ikke klart definerte nominale antesedenter.
  - ii. 3. person pronomen kan brukes ikke-referensielt med ikke referensielle antesedenter, mens pronomenet ”eto” brukes som regel referensielt.
  - iii. 3. person pronomen kan brukes i predikativ funksjon i predikative setninger, mens pronomenet ”eto” kan være syntaktisk subjekt i spesifikasjonssetninger med semantisk predikativ funksjon i en underliggende struktur.

- De russiske 3. person pronomen skiller seg vesentlig fra tilsvarende pronomen i norsk ved at førstnevnte kan brukes i predikativ funksjon med både refererende og ikke-refererende antesedenter og ved pronominalisering av ikke-refererende argumenter i negasjonssetninger. I det sistnevnte tilfellet er det nødvendig at pronomenet blir brukt i objektposisjon til intensjonale verb slik at pronomenet kan få den samme typen denotasjon som egenskap-denoterende NPer.

- Uten å komme til noen konklusjon vil jeg anta at det er bare 3. person pronomen i oblike kasus som kan bli brukt ikke-referensielt, mens 3. person pronomen som er markert med nominativ kasus som regel tolkes referensielt.

Helt til slutt vil jeg si at jeg håper at min kontrastive beskrivelse av to så forskjellige språk som norsk og russisk kan bidra til forståelsen av fenomenet referanse og kan åpne opp for en videre diskusjon av slike begreper som anaforiske relasjoner og koreferanse.

Litteraturliste

Ackerman, F., Moore, J. C., 2001, "Proto-properties and Grammatical Encoding: A Correspondence Theory of Argument Selection", *Stanford Monographs in Linguistics*, Stanford, Calif: CSLI Publications.

Babby, L., 1980, *Existential Sentences and Negation in Russian*, Michigan: Karoma Publishers.

Barwise, J., Cooper, R., 1981, "Generalized quantifiers and natural language", *Linguistics and Philosophy* 4.

Borthen, K., 2003, *Norwegian Bare Singulars*.

Büring, D., 2005, *Binding Theory*, Cambridge.

De Hoop, H., 1995, "On the characterization of the weak-strong distinction", *Quantification in Natural Languages*, E. Bach, E. Jelinek, A. Kratzer og B. H. Partee (red.), Dordrecht: Kluwer.

Dowty, D. R., Wall, R. E., Peters, S., 1981, *Introduction to Montague Semantics*, Dordrecht/Boston / London.

Edelberg, W., 1986, "A new puzzle about intentional identity", *Journal of Philosophical Logic* 15.

Faarlund, J. T., Lie, S., Vannebo, K. I. 1999, *Norsk Referanse Grammatikk*, Oslo.

Geach, P., 1962, *Reference and Generality*, U. of Cornell Press, Ithaca

Geach, P., 1972, "Intentional identity", *Logic Matters*, P.Geach (red.), Blackwell, Oxford.

Kamp, H., Reyle, U., 1993, *From Discourse to Logic*, Kluwer, Dordrecht.

- Mathiassen, T., 1996, *Russisk Grammatikk*, Oslo.
- Mikkelsen, L., 2006, "On so-called truncated clefts", manuskript, forfatterens hjemmeside.
- Milsark, G., 1977, "Toward an explanation of certain peculiarities of the existential construction in English", *Linguistic Analysis* 3.
- Neidle, C., 1988, "The role of case in Russian syntax", *Studies in Natural Language and Linguistic Theory* 10. Dordrecht: Kluwer.
- Nørgård-Sørensen, J., 1998, "Pronouns and their reference in Russian", *ScandoSlavica* 44.
- Nørgård-Sørensen, J., 2002a, "Referencial'naja funkcija russkich mestoimenij, v sopsostavlenii s mestoimenijami nekotorych drugich slavjanskich jazykov" ("Russiske pronomeners referansefunksjon, i kontrast med pronomener i noen andre slaviske språk"), *Voprosy Jazykoznanija* 2.
- Nørgård-Sørensen, J., 2002b, "Pronomener og reference i slavisk", *Sprog og Typer i Kontrast. Forskelligartede Danske Bidrag til en Forståelse af Sproglig Typologi*, Per Durst-Andersen (red.), København: Handelshøjskolen.
- Padučeva, E., 1985, *Vyskazyvanie i Ego Sootnesennost' s Dejstvitel'nost'ju*, Moskva: Nauka.
- Partee, B. H. 1978, "Bound variables and other anaphors", *Theoretical Issues in Natural Language Processing 2 (TINLAP-2)*, D. L. Waltz (red.), Urbana, IL: University of Illinois.
- Partee, B. H., 1987, "Noun phrase interpretation and type shifting principles", *Studies in Discourse Representation Theory and the Theory of Generalized Quantifiers*, J. Groenendijk (red.), Dordrecht.
- Partee, B. H., 1999, "Semantics", *The MIT Encyclopedia of the Cognitive Sciences*, R.A. Wilson, F.C. Keil (red.), Cambridge, MA: The MIT Press.

Partee, B. H., Borschev, V., 2004, "The semantics of Russian Genitive of Negation: the nature and role of perspectival structure", *Proceedings from SALT XIV*, R. B. Young (red.), Ithaca: CLC Publications.

Partee, B. H., Borschev, V., 2005a, "The Russian Genitive of Negation, existential sentences, and diathesis alternation: interaction of lexical and compositional semantics", Moskva 2005: *Lectures in Formal Semantics RGGU, Lecture 11*, Mai 12, 2005 (forfatterens hjemmeside).

Partee, B. H. 2005b, "Intensionality, referential opacity, modality, possible worlds", Moskva 2005: *Lectures in Formal Semantics RGGU, Lecture 13*, Mai 26, 2005 (forfatterens hjemmeside).

Partee, B.H., Borschev, V., 2005c, "Diathesis and referentiality: interacting factors in the Russian Genitive of Negation", Batumi 2005: *Sixth International Tbilisi Symposium of Language, Logic and Computation*, September 13, 2005.

Partee, B. H., 2005d, "Diathesis alternations and NP semantics", *East West Encounter: Second International Conference on Meaning <=> Text Theory*, J. Apresjan, L. Iomdin (red.), Moskva: Jazyki Slavjanskoj Kultury.

Partee, B. H., 2006, "Richard Montague (1930 - 1971)", *Encyclopedia of Language and Linguistics*, andre utgaven, Keith Brown (red.), Oxford: Elsevier, bind 8.

Philosophical Pages, G. Kemerlig (red.), elektronisk utgave.

Reinhart T., "Topics and the conceptual interface", 2004, *Context-dependence in the Analysis of Linguistic Meaning*, H. Kamp, B.H. Partee (red.), Amsterdam: Elsevier.

Standford Encyclopedia of Philosophy, E. N. Zalta (red.), The Metaphysics Research Lab Center for the Study of Language and Information Cordura Hall, Stanford University, elektronisk utgave.

Van Deemter, K., Kibble, R., 2000, "Squibs and discussions: on coreferring: coreference in MUC and related annotation schemes", *Computational Linguistics*, bind 26, Nummer 4.

Van Geenhoven, V., 1995, "Semantic incorporation: a uniform semantics for West Greenlandic noun incorporation and West Germanic bare plural configurations", *CLS 31: Papers from the Thirty First Meeting of the Chicago Linguistic Society*, Chicago: Chicago Linguistic Society.

Zimmermann, E., 1993, "On the proper treatment of opacity in certain verbs", *Natural Language Semantics* 1.

Zimmermann, E., 2005, "Coercion vs. indeterminacy in opaque verbs", *Intensionality*, R. Kahle (red.), Natick, Mass.